

Javaslat a

„A kondorosi Batthyány-Geist kastély, Jézus Szíve kápolna, a birtok kertje és épületegyüttese”

Békés vármegyei értéktárba történő felvételéhez

Kondoros Települési Értéktár Bizottságának megbízásából

Készítette:

Rigler Ivett

Rigler Ivett
.....

Kondoros, 2024. január 12.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Kondorosi Települési Értéktár Bizottság

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Kozsuch Kornél elnök

Levelezési cím: 5553 Kondoros, Hősök tere 4-5.

Telefonszám: 06 66/ 589-300

E-mail cím: polhi@kondoros.hu

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: „A Battyhány-Geist kastély, Jézus Szíve kápolna, a birtok kertje és épületegyüttese”

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:¹

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☐ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus és vendéglátás	

3. A nemzeti érték a magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó érték:

igen
amely nemzetiség:²

nem

4. A megyei értéktárba felvételre javasolt nemzeti értéket tartalmazó települési/tájegységi értéktár megnevezése és a felvétel dátuma:

Kondorosi Települési Értéktár

Felvétel dátuma: 2023.12.04.

Fellelhetőségének helye: 5553 Kondoros, Külterület, Tanya 715, és 0216/7 hrsz.

Az egykori Nagymajorként számon tartott terület, Békés vármegye közép-nyugati részén fekszik, Kondorostól délre, Geistscákó területén. Közigazgatásilag Kondoroshoz tartozik. Nagyszénás felé tartva, a Szénási útról az M44-es út feletti átjáró után, közel 600 méterre fekvő, fatáblával jelzett bekötőúton lehet megközelíteni, bal kéz felől. A bekötőút vonalát követve jobb kéz felől is van egy bejárata, mely a kápolnához vezet, tovább haladva viszont az intézői lak előtt kialakított parkolóhoz érhet az utazó.

„A csáki puszta Békésmegye nyugati részében fekszik, Szarvashoz délkeleti, Orosházához kelet-északi irányban; távolságra Szarvastól mintegy 2, Orosházától 1 ½, Gyulától 3, Aradtól pedig 8 órányi hajtás lehet”³-közli Szálbek György a Délibáb képesnaptár 1857-re című kiadványában.

¹ Egy szakterületenkénti kategória megjelölése lehetséges.

² Kérjük, jelölje és nevezze meg, amennyiben magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó az érték.

³ Bugár-Mészáros Károly: Kondoros: Geist-Csákó Kastély Hasznosításának Építészeti Tanulmánya Art Trade

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása, a megjelölt szakterületi kategória indokolása (amennyiben nemzetiséghez kapcsolódó érték, a nemzetiségi vonatkozások, a nemzetiséghez való kötődés bemutatása):

Tartalomjegyzék

Nagymajor történeti áttekintése:	4
Tulajdonosai	4
Batthyány család jelentősége	6
Vadászat bölcsője	6
Geist család jelentősége	6
Állattenyésztés emelése	7
<i>Petőfi István (1825-1880)</i>	7
Önkéntesség Kondorosért	8
A birtok	8
Épületek	9
Vadászkastély	9
<i>Ybl Miklós (1814-1891)</i>	9
<i>Czigler Győző (1850-1905)</i>	10
Intézői lak/ Petőfi-lak, és Petőfi kert	12
Jézus Szíve-kápolna	12
Házmesteri/Gondnoki lakás	15
Istállók	15
Agárház, kopók szállása	15
Cselédszállás	15
Emeletes magtár	15
Kastélypark	15
Batthyány-fa	16
Emlékkő	17
Emlékoszlop	17
Események	17

Nagymajor történeti áttekintése:

Tulajdonosai⁴

A Nagycsákói birtok a **Harruckern uradalom** egy része volt 1720-tól. Harruckerni lovag Harrucker (1722-től Harruckern) János György császári élelmezési főhadbiztos földesúr után, fia, Harruckern Ferenc Domonkos örökölte 1742-ben. 1775-ben Ferenc halálával kihalt a Harruckern család férfi ága.

1798-ban gróf Stockhammer Józsefné Harruckern Mária Anna bárónő **örökösei** kapták meg a szarvasi rátát, melynek része Kondoros és Csákó puszta volt, továbbá ide tartozott Szarvas, Gyoma, Endröd, és Öcsöd is.

A Stockhammer-Harruckern házaspár gyermekei közül, Kondorospuszta és Szarvas egy részét gróf **Bolza (I) Péterné Stockhammer Antónia** örökölte, másik részét pedig mannsbergi báró Stoffl Ignácné Stockhammer Rozália. Így került női ágon a Stockhammer- Bolza házaspárhoz a terület, majd gyermekük, Bolza Antónia örökölte.

Gróf Bolza Antóniát, gr. Batthyány István kamarás vette feleségül. Gyermeük, **gróf Batthyány László** 1815-ben született, és jegyajándékkul kapta a családi birtokot, gróf Festetics Celestinnel kötött 1846-os házasságkötése alkalmából.

Gróf Batthyány László **1858**-ban a gyulai származású Geist (II.) Gáspárnak adta bérbe a csákópusztai vadászkastélyt.

A szabadságharc bukása után, Batthyány László is bekapcsolódott a passzív ellenállásba. A történet szerint a birtokon az előírás szerinti 150 osztrák császári katona helyett 150 agarat tartott. Még arra is ügyelt, hogy fekete vagy sárga tarka agarak legyenek, mely átvitt értelemben a sárga-fekete császári zászlóra utalt. Ezért egyes források szerint olyan anyagi helyzetbe került, aminek okán a nagymajori kastélyát és birtokát **1859-ben** el kellett adnia. Agarász szemmel viszont, figyelembe véve hogy mennyi kölyköt fial egy szuka egyszerre, milyen hatással volna a vadállományra 150 agár folyamatos jelenléte, vadászata és a gazdának milyen anyagi teher volna 150 kutya napi ellátása, nem beszélve azok mozgásigényének kielégítéséről, arra lehet következtetni, hogy ez csupán legenda, ámde szép legenda.

Más forrás szerint pedig a **Geist (II.) Gáspár** a bérleményt meg szeretne volna vásárolni, többször felhozta a szándékát a tulajdonosnak. Gróf Batthyány László rendre visszautasította a vételi ajánlatait annak ellenére, hogy többször pénzzavarba került. Am egy alkalommal mikor a tulajdonosnak újra fogytán volt a pénze, Geist újra felhozta a dolgot. Batthyány erre ráállt, de olyan magas árat mondott, hogy azt hitte, Geist vissza fog táncolni. Nem tette, bár utána éjt nappallá téve dolgozott, hogy kifizesse a birtokot. A Geist családi legendákban él, hogy sokszor hajnalig dolgozott, esőért fohászzkodott, nyomasztották a pénzügyek, de jó gazdálkodóként kifizette végül a birtokot. A két forrás nem zárja ki egymást voltaképp.

1872-ben elhunyt Geist (II.) Gáspár birtokait hét gyermeke örökölte, a területeket a gyermekekről nevezték el: Balázs-tanya, Erzsébet-tér, Ilka-tér, Gáspár-telek (kiscsákói vadászkastély) István-tanya, Lujza-tanya, **Gyula-major**. Ménest felosztották, két részre Csákói és Gáspártelki ménesre. A megosztott birtokok központja Csákópuszta volt. A nagymajori birtokot, **Geist Gyula örökölte. 1903-ban** Geist (I.) Gyula halála után, fia **Geist (II.) Gyula örökölte.**

A Nagymajorban uradalmi iskola is működött (1860-1944), melyhez a pénzt az uradalom biztosította.

Az ellenőrzést a katolikus egyház, a királyi tanfelügyelővel végezte. Tanulói létszáma meghaladta a 100 főt.

Uradalmi tanítók Harsányi István, Halatyi János, Haláti Soma, Rindó Józsefné voltak.

A második világháború végén **1944-ben a Geist család Amerikába menekült**, a kastély

⁴ Tulajdonosok táblája ld. 1. sz. melléklet.

üresen maradt, így megszűnt az uradalmi iskola is. Később, 1948-1968-ig tanyasi iskola működött a Nagymajorban.

1944 őszen kifosztották a kastélyt. A környék lakossága a vastagabb dísz- és gyümölcsfákat a kastély körüli 25 hektáros parkból kivágta. A kastély könyvtárát is kifosztották, gyújtósnak használták a könyveket. Egy legenda szerint egy szolgáló vermet ázott, melybe bedobált (mentett) néhány könyvet, melyeket később az unokája szolgáltatott vissza a Geist család részére.

A kastély az orosz megszállás idején Konstantyin Roszik orosz hadtestparancsnok hadiszállása volt egy ideig. A város időseitől úgy tudjuk, a parancsnok édesapja szarvasi születésű volt, és itt Kondoroson találtak újra egymással. Mivel magyar felmenői voltak, betiltotta a katonái között a magyar családok fosztogatását és az erőszakoskodást, valamint az előszeretettel céltáblának használt templomsúcs gömbjére való lövöldözést is.

Az államosítás idején turistalátványosság lett a kastélyból, rendezvények pl. Május 1-ék helyszíne.

1950-es évek végéig eredeti berendezési tárgyakkal volt berendezve a kastély.

A kastély épületét az **1960-as** évek elején átalakították, iskolaként és termelőszövetkezeti irodaként üzemelt (1970-ig).

1960-ban a Viharsarok Termelőszövetkezet irodája, majd 1961-ben a Vörös Október Termelőszövetkezet irodája lett. A TSZ taglétszáma 230 fő volt 1960-75-ig. Ekkoriban a magtárral szemben volt kocsmá és bolt is.

1968-ban bár megszűnt a tanyasi iskola a kastélyban, a TSZ irodák 1980-ig még működtek.

Padlásterében Texán galambokat tartottak a 60-as évek végén.

1970-től 1980-ig a kastélypark gondnoka, Szabó Mihály asztali inas volt. Ebben az időben hetente kétszer vitték ki az orvost a gazdaságba.

Az **1980-as** években a kastélyt felújították, bebútorozták, olajkályhával fűtöttek. Csehszlovák sportolókat, vadászokat, vendégeket szállásoltak el benne.

1985-ben Maczik Mihály lett az Egyesült TSZ elnöke.

1989-es kiürítése után a tetőszerkezet eltűnt, melyet a későbbi vezetésnek tulajdonítanak.

Az **1990-es** években Mokran Mátyás lett a tanácselnök, egy makói brigáddal felújítást terveztek, de csak a bontásig jutottak. Mivel emiatt teteje sem volt az épületnek, ezért rohamosan romlott az állaga.

Közvetlenül a rendszerváltás előtt a Kondorosi Egyesült Mgtsz. vendégháza volt. A rendszerváltást követően több gazdája is volt a kastélynak: Termál Invest Rt., után a Budapest Bankhoz került, majd a Posta Bankhoz, tőlük pedig az ÁPV Rt.-hez.

A **Műemlékvédelmi Hivatal 1993-94-ben** pótolta ideiglenes tetővel a fedélszékétől megfosztott emeletes szárny fedését, de egy éven belül azt is ellopták. Később ismételtén pótolták a tetőszerkezetet.

Az önkormányzat 1993-ban a kastélyt, majd 2003-ban a kastélyparkot is megvásárolta.

Batthyány család jelentősége

Gróf Batthyány László nyughatatlan emberként, élénk vadászéletet szervezett többedmagával együtt a nagycsákói pusztán, ezért **1844 és 1851 között, vadászházat alakított ki**, melyet később vadászkastéllá alakított. Kastélyát a vadásztagság növekedésével tagdíjból bővítette, annak szobáit a vadásztársaság tagjainak teljes jogkörrel adta oda, önzetlenül.

Vadászat bölcsője

1850-ben a nagycsákói birtokon alapította meg **gróf Batthyány László és báró Wenckheim Béla az Alföldi Vadásztársulatot, melynek elődje volt a falkavadász társaság**. Az egyre növekvő taglétszám miatt, a kezdetben 8 szobás épület már nem volt elegendő, így bővíteni kellett.

Később a **vadászat bölcsőjévé** vált az uradalom. **1851. október 16-án** volt megtartva az első vadászat, később heti hat alkalommal vadásztak a 80 000 holdas kiváló vadászterületen. Az összejöveleteket a toronyban lengő zászló jelezte. Podmaniczky Frigyes, Az alföldi vadászok tanyája című regényében olvasható, hogy *„A messzelátón kitűzött lobogó azt jelenti, hogy a vadászok együtt vannak és szívesen fogadnak el vendéget. A ház tetejének másik oldalán lévő vészharang, a nem ritkán sűrű ködbe burkolt lapályban, elkésett s eltévedt vadászoknak útbaigazítója, megmentője.”*

A csákói vadászatok fogalommá váltak, ezzel alapos fejfájást okozva a megye vezetőinek. **Tíz éven át a legnagyobb puska nélküli vadászrendezvényeknek számítottak** a csákói falkavadászatok és agarászatok. 1854-ben 44 úrlovas vett részt az eseményeken és 145 ló pihent az istállókban.

„Ez az egyesület volt az, amelyik megkísérelte a szabadságharc bukása után a nemzetet bénító fásultságot és félelmet lerázni, és az itt lovagló hazafiak, leszármazottaik öt miniszterelnököt, számos minisztert és számtalan belső tanácsost adtak a hazának.”⁵

Az Alföldi Vadásztársulat, a történelmi Magyarország első bejegyzett vadásztársulata volt.

Geist család jelentősége

Geist I. Gáspár kádármester volt, fia, **II. Gáspár** a mesterséget kitanulva, elindult világot látni, hogy tökéletesítse a családi mesterséget, Bécsbe érve kitanulta a gyertyaöntés mesterségét is. Hazatérve Magyarországra a „Pannónia” gyertyagyár vezetésére őt kérték fel. Ezen munkából, jelentős vagyonra tett szert.

Nagybátyja, Geist Ádám, disznóhizlalással foglalkozott, ám korosodása okán, a pesti eladásokat Gáspárra bízta. A disznókereskedéshez földeket bérelt, ám sosem nézte azt, hogy ő „vendég” azon a földön. Meghallgatta a gazdák, szakértők véleményét, megszemlélte és eltanulta a célszerű újításokat. Később vásárolt is földeket, akárcsak a Nagymajort, melyet 1859-ben tudott megvásárolni. A nép, a nagycsákói uradalmat később Geist-csákónak nevezte el.

1895-ben, a Békés vármegyei gazdasági egyesületben és a vármegyei lótenyésztésben végzett kimagasló és maradandó munkájáért, „Geist Gyula és általa hites nejétől született Jálics Aloizia Máriától származó Gyula Kálmán István nevű fiát és Mária Luiza Erzsébet nevű leányát ’s Isten áldásából netán ezután születendő mindkét nembéli valamennyi törvényes ivadékát az imént említett kiváló érdemekért, mind pedig királyi kegyelmünk és kegyelmességünknel fogva...” „Csákói” előnév használata mellett nemességgel ajándékozta meg I. Ferenc József osztrák császár és magyar király. A kápolna előtt áll egy fakereszt, melyen nem szerepel más felirat, csupán „1895”. Feljegyzés sajnos nincs róla, hogy a keresztet a fentebb említett nemesi cím

⁵ Batthyány-Schmidt Margit: A Batthyány-fa szellemisége (Batthyány-Geiszt kastély, Békés megye, Kondoros/Csákó) előterjesztés, 2017.

kapcsán állították volna, csupán feltételezem, mivel a kutatásom alatt nem találtam más jeles eseményt a dátummal kapcsolatban, ez viszont igen jelentős esemény egy család életében!

Állattenyésztés emelése

II. Gáspár, különösen nagy hangsúlyt fektetett az állattenyésztés emelésére, és sertésenyésztésén kívül, melyet előszeretettel űzött, híres volt ló- és juhtenyésztéséről is. „**A G.G.-féle juh fajta, melyet keresztezés útján állított elő, nagy husos teste, bőnyírású és erőteljes gyapja által tűnt ki és számos kiállításon elsőrendű elismerésben részesült.**”⁶

Üzleti érzéke jó mezőgazdasági szakemberré tette.

Geist Gáspár **ménésének** csaknem egy évszázadon keresztül meghatározó szerepe volt a magyarországi **lótenyésztésben**. Célja, a versenylótenyésztés mellett, a nagy munkabírású katonai szoláglatra alkalmas hátasló tenyésztése volt.

Az agarászat tekintetében is neves birtokon, a tevékenységnek hagyománya volt, így a Geist családban nem csak férfiak, hanem nők is tartottak agarakat. dr. Patay Géza, Emlékképek a nemzeti agarászat utolsó évszázadaiból című könyvéből kiderül, hogy Geist nagymamájának unokahúga, Geist Mária Lujza, még a II. világháború előtt is tartott agarakat, melyekkel versenyzett és nyert is futamokat.

Geist (II.) Gáspár, gazdatisztjeit, munkatársait is különös gonddal válogatta meg, és jobban meg is fizette őket, mint általában az akkori földbirtokosok. Néhány év leforgása alatt mintagazdasággá fejlesztette a birtokot, melynek csodájára jártak messze földről.

Az örökös, Geist (I.) Gyula, aki tovább vitte a híres ménés egy részét, maga is híres lótenyésztővé vált.

A ménés inkább vadász- és távlovaglásra alkalmas lovak, katonai hátaslovak tenyésztésére szakosodott. A csikóménés helye, a Lujza-majorban volt.

Geist (I.) Gyula birtokot tovább fejlesztette, mely főként a gépesítésben mutatkozott meg. Haláláról, a Vadász és Verseny-Lap 1903. „márczius” 7-ei száma is megemlékezik.

A ménessel Gáspár foglalkozott tovább.

Petőfi István (1825-1880)

1858-tól, 22 éven keresztül, **Petőfi István** gazdatisztként és jószágigazgatóként segített mintagazdasággá fejleszteni a birtokot.

1858-ban Szendrey Ignác közbenjárásával önálló munkát kapott Geist Gáspártól. Csáko nem csak a lehetőség volt Istvánnak arra, hogy szerelmét feleségül vehesse, hanem a gazdatiszti otthont jelentette, ahol halála napjáig élt. Felesége, Petőfiné Gaylhoffer Antónia is ide költözött hozzá, az intézői lakba, ám a házasság 8. hetében Antónia végleg elhagyta a birtokot, mikor fényt derített István és Schneider Erzsébet közötti kapcsolatra.

Gyermeke, özvegy Bartl Ferencnéől született. Bartl (Petőfi) István jó eszű gyermek volt, a Geist család taníttatta, eleinte szarvason, majd Berlinben. Berlinben viszont könnyelmű életet élt, egy alkalommal pedig váltót hamisított Geist Gyula aláírásával, így Gyula levette róla a kezét.

Petőfi István, sógornőjével, **Szendrey Júliával** jó kapcsolatot ápolt, később pedig elvállalta Petőfi Sándor fia, **Petőfi Zoltán** feletti gyámságot is. Zoltán néhány éven keresztül az intézői lakban lakva járt be a szarvasi középiskolába.

Geist (II.) Gáspár a megválasztott gazdatisztjeivel, többnyire baráti kapcsolatot ápolt, így Petőfi Istvánnal is. „Műveltségénél fogva a legmagasabb körök ajtaja is megnyílt előtte. Ez még jobban elősegítette Petőfi István érvényesülését, aki azonban felelősségteljes beosztásában csak józan mérséklettel kereste a személyét befogadó arisztokraták társaságát.”⁷

⁶ A Pallas nagy lexikona, 7. kötet: Fekbér-Greszt, 1894

⁷ Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Békés megyei és a Békéscsabai Városi Tanács V.B. Támogatásával:

Első osztályú **agarásszá vált**, kitűnő kutyákat nevelt. Nem egyszer bíraskodott a Geist uradalomban rendezett vadászatokon, amikor az ország nagyjainak kutyái futottak egymás ellen.

Kondoros község megalakítására 1875. december 23-án megtartott képviselő-testületi ülésén kerül sor. **Alapítók közt szerepel Geist (III.) Gáspár és Petőfi István is.** Petőfi javaslatára fogadták el Kondoros első pecsétjét, illetve a címerbe az Ő javaslatára került a kondorsas.

A nagymajori temetőben temették el, ahová eljött felesége, Antónia is. Soha nem vált el tőle, de életében többet „elválásuk” után nem találkoztak.

Földi maradványait a Petőfi Társaság 1908-ban exhumáltatta. A csákón volt **sírkövét** Kondorosra szállították. A róla elnevezett Petőfi István Általános Iskola és Kollégium alsó tagozatának udvarán található jelenleg.

Önkéntesség Kondorosért

A Geist család Kondoros fejlődésében is jelentős szerepet vállalt.

1884-ben a kondorosi Katolikus templom elődjéül szolgáló kápolna építésének támogatói voltak Geist Gáspár örökösei 500 Ft adománnyal, mely akkoriban a 7.333 Ft-ba kerülő kápolnának jelentős segítséget jelentett. Innentől kezdve, évről évre, célirányos támogatással, egyéb adományokkal, ajándékokkal segítették a kondorosi katolikus templom kialakítását, fejlesztését. Részük volt kondoros első kútjának és a fürdőnek létrejöttében is.

A birtok

A majorba vezető út mindkét szélét orgonabokrok szegélyezték, velük párhuzamosan futott a lóré is, ami összekötötte a majort a vasútállomással. Nagy segítség volt ez abban az időben, amikor hivatalos ügyben Pestre kellett utaznia az uraknak. Egy nap alatt megjárható volt ez a táv.

Békés megyében több **lőüzemű vasút épült 1890 és 1930 között.** A lórévasutak az uradalmakat kötötték össze a nagyvasutakkal, s az azokhoz csatlakozó, általában terméskőből, vagy téglából épített magasrakodóban végződtek. Főként teherszállításra használták.

A Nagymajor, Csákó és Kondoros között is futott lóré. Nem csak Kondorossal volt összeköttetésben, hanem a többi uradalmat is összekötötte. (Nagy-, Kis-, Rudolf-, Károly-, Beregi majort)

„Geist Gyula csákó-kondorosi mezőgazdasági vasútjára nézve a ker. m. kir. miniszter ur megadta az engedélyt.” íródik 1899. július 13-ai Hivatalos közlemények Békésvármegye hivatalos lapjának II. évfolyam 28-ik számának Tájékoztatói között. Majd 1899. október 7-én megjelent Közleményben az alispán tájékoztatása szerint közigazgatási bejárás történt. „Geist Gyula csákói birtokos által Csákó pusztáról Kondorosig épült keskenyvágányu mezei vasut műszaki és rendőri bejárása október hó 4-én tartatott meg a vármegye alispánjának vezetésével, ki és bejárás eredménye alapján nyomban megadta az engedélyt a vasút üzembe helyezésére.”⁸

A lóré mellett kiépült a **távbeszélő** is, mely összekötötte az uradalmakat és természetesen a csendőrsre is lehetett telefonálni.

Az 1960-as években kovácműhelyben felújították a lóré kocsikat.

Skreván Jánostól bérelték az istállót és reggel 3 lóréval mentek ki a dolgozók. 30 fő járt ki a Vörös Október Termelőszövetkezetbe. A takarmányt is ezzel szállították ki a sertéseknek. Sutyinszki Gyuri bácsi volt a fogatos.

Addig működött így, amíg meg nem kellett szüntetni a kisvasutat egy kemény tél előtt. A talpfát tüzelőnek adták oda a kondorosi tanároknak, a vasat pedig be kellett szolgáltatni.

⁸ Békési élet Közművelődési és tudományos szemle

2010. szeptember 4-én, avatták fel **az első vadásztársaság emlékét őrző emlékkövet** a nagymajori kastélyparkban, melyen az egykori 56 tag neve olvasható. Ma az emlékkő Kondoros belvárosában a Hősök terén tekinthető meg.

Ezen eseményen merült fel egy alapítvány gondolata, mely a kápolna, a kastélypark és a kastély felújítását, állagának megőrzését tűzte ki célul. Így alakult meg az **Alföldi Vadásztársulat Közhasznú Alapítvány**.

2015. október 6-án, az aradi vértanúk emléknapján tartott megemlékezés keretében adták át a **megújult kastélyparkot**, melyet uniós és állami támogatásból valósítottak meg.

2020-ban a felújított kápolnát ünnepélyes keretek között **újraszentelték**.

2022-ben az Országos Agarász Egyesületnek köszönhetően **emlékoszlopot** avattak a kastélykertben Petőfi István tiszteletére.

Épületek

A Batthyány-Geist vadászkastély (2494 azonosítószámmal), a körülötte közvetlenül meglévő építmények, mint az agárház (16254 azonosítószámmal), intézői lak (16256 azonosítószámmal), kápolna, cselédház négyeskonyhával (16255 azonosítószámmal), és a park, műemléki védelem alatt állnak. Törzsszám: 9462

A pihenő- és szálláshelyként használt épületről báró Orczy Béla készített festményt.

Az idők során számos épületet építettek, majd bontottak le a Nagymajorban, ám a legjelentősebbek a mai napig állnak, különböző állapotban.

Vadászkastély

A Batthyány - Geist vadászkastélyt gróf Batthyány László építtette 1846 és 1851 között a Wenckheim család segítségével, feltételezések szerint Ybl Miklós és Pollack Ágoston tervei alapján, neoklasszicista stílusú homlokzattal. Az építész kilétével kapcsolatosan Czigler Győző neve is felmerül.

Ybl Miklós (1814-1891)

A historizmus nagybetűs királya, aki fiatal korában kitűnt tehetségével.

„Fő műve az Operaház (1879 – 84), amelyet Palladio nyomán kialakított festői főhomlokzata, belső terei és főként lépcsőháza révén a korabeli európai építészet kimagasló alkotásaként tarthatunk számon. Vidéken is számos templom, bérház mellett kastélyok hosszú sorát építette.”⁹

Ybl Miklós és Pollack Ágoston 1841-ben megnyitották az Építészeti Intézetet, ugyan ebben az évben megépítették a Batthyány család Ikervári kastélyát. Mielőtt Ybl Miklós, Budapesten megbízást kapott volna, gyakran járt Békés vármegyében, keze nyomát több épület őrzi. Gyakorta tervezett a Károly, a Wenckheim, és a Batthyány család részére, továbbá a későbbiekben kiderül, hogy a Geist család sem volt számára ismeretlen. Az Ybl egyesület oldalán olvasható leírásokból pontosabban látszik, hogy **Wenkheim Béla részére**

- 1855-62 között a Békés vármegyében található fási vadászkastélyon dolgoztak,
- 1863-ban Dobozon magtárat építettek részére,
- 1874-75 között Gyulán a Wenckheim Árvaházat, majd
- 1875-79-ig az Ókígyósi Wenckheim kastélyt építették fel, ami mára egy ikonikus épülete a megyénknek.

Annyi bizonyos, hogy Wenckheim Béla aki pedig jelentős alakja az érintett Batthyány birtokon kialakult vadászéletnek is, sok munkát adott Ybl Miklósnak.

Továbbá a Nagymajor későbbi tulajdonosának Geist Gáspárnak pesti, Kálvin-téri palotáját bizonyítottan Ybl Miklós tervezte 1864-ben.

⁹ <https://uni-obuda.hu/ybl-miklos/>

Czigler Győző (1850-1905)

A Budapesti Műegyetem építészeti tanára volt. Tanítványai rajongva vették körül, a katedráról építészgenerációkra volt hatással évtizedeken keresztül. Főként középületeket tervezett, mint budapesti neoreneszánsz stílusú bérházakat. Számos épület mellett nevéhez fűződik a Statisztikai Hivatal, a Műegyetem kémia épülete és Országos Kaszinó Kossuth Lajos-utcai palotája. Czigler Győző elnöke és tagja volt a Magyar Mérnök- és Építész Egyesületnek 1890 elején, valamint alelnöke az Iparművészeti Társulatnak.

„Épületeinek szerkezetei jól megválasztottak, szilárdak, egyszerűek; e téren is óvatosabb, mint sok kortársa, nem kockáztat kecségtető megtakarítások, vagy könnyebb megoldások okából esetleges balsikert. Ideálja a görög művészet első sorban, a római művészet és a klasszikus renaissance másodsorban”¹⁰

A kutatásom alatt, Czigler Győző általi tervek sem kerültek elő. Bővebb életrajza alapján, az építészet nagymembere volt a maga korában és nem utolsó sorban Ybl Miklós jobbkeze.

Az, hogy a vadászház kialakítása több lépcsőben történt, valamint az, hogy a két említett építész kortárs és egy társaság tagja volt, nem zárja ki annak lehetőségét sem, hogy mindketten dolgoztak a Nagymajor épületein. Akár Pollack Ágostonnal közösen nyitott Építész Intézeten keresztül, akár, mint a gyulai József-szanatórium esetében, melyet Czigler Győző vázlatai alapján, Dvorák Ede tervezett.

Annyi bizonyos, hogy a ma élő Geist leszármazottak álláspontja szerint, a családjukban mindig is Ybl Miklósnak tulajdonították a kastélyt. Emellett az Ybl Egyesület ötlet- és programgazdaként szervezte a 2014. évi Ybl Bicentenáriumot, melynek kapcsán megkereste a Lechner Tudásközpont Műemléki Nyilvántartását, valamint az Ybl alkotások védettségi listáját, melyben szerepel a kastély és a kápolna is, mely alátámasztja azt az álláspontot, miszerint Ybl munka a kastély.

Visszatérve 1851-hez, akkoriban csupán két épületben lehetett megszállni. A keleti fekvésű „svájci stílusú” földszintes tisztartói kúriában 4 szobát használtak, déli végében lévő nagyszoba az ebédlő és társalgó funkciót láthatta el. Az **intézői lakban** (később Petőfi-lak) 4 szoba volt. Szobánként 3-3 fő (vadász) lakott, kizárólagos joggal.

„Így nézett ki Csákö 1851-ben. Öt év óta a hely annyi változáson ment keresztül, hogy az, ki azóta először találna odajönni, reá sem ismerne.”¹¹

1852-ben épült meg az egyemeletes főépület a földszintes tisztartói kúriával párhuzamosan. Ekkor még különálló épületekből állt. **Később egy új épületszárnyal összekötötték a kastélyt és a kúriát.** A létesítmény „H” alaprajzot kapott, amit az 1863–1864-es II. katonai felmérés térképén is szerepeltettek, mintegy kéttucatnyi gazdasági épülettel egyetemben. Ebben a szárnyban kapott helyet a konyha, a kamrák és a cselédszobák.

Az egyemeletes épület szintén „svájci stílusban” épült, melynek földszinti déli oldalán kapott helyet az ebédlő, fölötté a társalgó. A földszinten öt, az emeleten hat szoba valamint szintenként egy-egy iratszoba volt itt található. Az ebédlő a díszítőfestésen túl nagy kihúzható végű ebédlőasztallal, magas támlájú nádazott székekkel, tálásokkal, kanapékkal és fotelekkel lehetett berendezve az 1850-es évek romantikus és neobarokk bútorstílusát követve.

Az emeleti társalgó szalon-garnitúrákkal kártyasztalokkal lehetett berendezve, ahol olvastak, kártyáztak. Itt lehetett zongora, konzol asztalok, tükrök, komódok, vadászattal kapcsolatos festmények is.

¹⁰Nagy Virgil visszaemlékezése, barátja munkásságára a Magyar Mérnök egyik 1911-ben megjelent számában. <https://lechnerkozpont.hu/cikk/170-eve-szulett-czigler-gyozo>

¹¹Bugár Mészáros Károly: Kondoros: Geist-Csákö Kastély Hasznosítási tanulmányterve Art Trade 1990. / / 9. oldal/ „Déliab Képes Naptár 1857-re” 11. kiadás/ Csákö és az alföldi vadászat – Második rész /Szálbek György

Hálósobákban a korabeli neobarokk irányzat dominálhatott, támlás ágyakkal, éjjeliszekrényekkel, szekrényekkel és fotelekkel.

Világítás részben romantikus kovácsoltvas és rézcsillárokkal, agancscsillárokkal valamint flamand csillárokkal, gyertyával történhetett.

Az emeletes épületben 24 fő, a földszintes szárnyban 12 fő kapott helyet, így az intézői lak felszabadult, ahová hamarosan bérlő költözött.

A „H” alakú épület egyik szárnya emeletes, egy 1856-os metszet a kastélyt túlnyúló tetővel ábrázolja, loggiája pedig fából van. Egy 1909-ben feladott képeslapon még a faoszlopos kivitelezés látszik. Jelenleg romantikus stílusú, öntöttvasoszlopos loggiával rendelkezik, a tisztartói oldal oromzata pedig svájci faoszlopos, mely információ alátámasztja, hogy **Gesit család 20. század elején a kastély homlokzatát átépíttette, kései historizáló, romantikus elemekkel díszíttette.** Akkoriban, Geist (II.) Gyula volt a birtok tulajdonosa, de a képeslap fennmaradhatott korábról is. Ekkor, Zsindely János volt az uraság prádása (hajtó), ő vitte hintóval az uraságot.

Az emeletes épület földszintjén tornác, emeletén nyitott erkély kapott helyet. A főbejárat előtt öntöttvas oszlopon egy üvegezett előtető volt kiépítve, mely aláhajtóként funkcionált, kizárólag a vendégek részére.

Az emeletet, egy körbefutó kettős övparkány választja el. Az oromfalak párkánya cseppdíszes volt. Az épület egyik csúcsán lévő toronyban zászló lengett, a vadászatok jelzésére, a másikon harang kapott helyet. Fent említett eltévedt vadászok vagy későn érkezők útbaigazítására szolgált, de ez jelezte a reggeli, ebéd és vacsoraidőt is.

Az épületen szögletes fülesablakok, egyenes záródásúak, zsaluzottak voltak. A nyeregtetőt egykor pala, ma piros hornyolt cserép borítja.

A sötét okker színű épületről, egy 1951-ben készült leírás szerint a kastélyban 28 szoba kapott helyet, később raktárként hasznosították.

Allagát a rendszerváltásig sikerült megóvni. A rendszerváltás után a kastély állaga, egy rosszul sikerült privatizáció következtében leromlott.

A 2015-ben felújított kastélykert átadóünnepségének videójából kiderül, hogy egy olyan céghez került az épület, amely több kastély termálkastéllyá alakítását tervezte, ezzel több önkormányzatot is felkeresett, így a kondorosit is. A projektre ugyan felvette a banki hitelt, de vissza már nem fizette azt. A felújítandó épület pedig, mint biztosíték, a banknál ragadt, onnan az Állami Vagyonkezelőhöz került, ahonnan az Önkormányzat meg tudta venni, így került a mai tulajdonosához 1993-ban.

Az 1990-ben készült újrahasznosítási tervben, a kastély helységei irodaként vannak feltüntetve, illetve egy új szálloda építése is későbbi tervként szerepelt, ám akkor még a kastélyszállók kevésbé voltak elterjedve. Ma már talán, egy ilyen legendákkal körbevett kastélyszálló, esetleges rendezvényközpont gondolata, mely a vadászati múltnak, Petőfi Istvánnak, korabeli életnek is emléket állítana egy arra megfelelő szárnyban, épületben, sokkal inkább elfogadott és önfenntartó lenne, mint anno gondolhatták.

1999. és 2005. között a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalnak köszönhetően részlegesen felújították, helyreállították a létesítmény bizonyos részeit. A kastély napjainkban üresen áll, az eredeti ablakok némelyikét befalazták.

2015-ben, a felújított kastélykert átadóján a sokak által vágyott vízióról is szó esett: a nem távoli jövőben megújul a kastély, hozzá tartozó épületekkel együtt, melyekben konferenciáknak, kiállításoknak alakítanak ki teret. Ezt a tervet, L. Simon László, a Miniszterelnökség parlamenti államtitkára jelentette be, majd a kastély reális alapkövetésére 2016. évet jelölte meg. A Nemzeti Kastélyprogram keretében eredetileg két Békés vármegyei kastély szerepelt, de a történelmi kert átadásakor bejelentésre került, hogy kiegészítették ezt a tervet, és bekerült a Batthyány-Geist Kastély is a felújítandók sorába, közel 1 milliárd forintos beruházási összeggel.

Jelenleg az épület sajnos még mindig romos.

Intézői lak/ Petőfi-lak, és Petőfi kert

A major keleti vaskapus bejáratánál helyezkedik el, merőlegesen az intézői lak, melynek bérlője volt Geist Gáspár, majd Petőfi István lakása lett. Itt lakott vele rövid ideig felesége, majd későbbi élettársa, illetve Petőfi Zoltán gyámjaként maga a nagy költő Petőfi Sándor fia is. Az intézői lakban 4 szoba volt. Egyik szobát kapta Zoltán, ott tartózkodása idején. Édesanyjának írt leveléből tudhatjuk, hogy „...most nekem egy bár kicsiny, de éppen ezért kedves szobám van, régen a gazdasszonyé volt; bútorzata egy asztal, két szék, egy ágy, s egy ruha-kaszliból áll.”¹²

1950-es években az intézői lakban főztek az aratáson résztvevőknek. Kifőzde szerűen működött, üstben, bográcsban főtt az étel.

Gyönyörű kertje egy később említett pályázatból felújításra került. 1990. évi újrahasznosítási terven Petőfi Emlékházként szerepel. Napjainkban az épület romos.

Jézus Szíve-kápolna

1989-ben, dr. Ónody Magdolna által íródott Petőfi Zoltán életéből című tanulmány a kápolna építését, 1865. évre datálja, és egyértelműen Ybl Miklóst nevezi meg építésznek. Ezekben az években pontosabban 1863-ban Ybl a dobozi magtáron dolgozott. 1864-ben pedig megépítette a Geist házat, Budapesten, tehát a kapcsolat a Geist család és Ybl Miklós között egyértelmű ebben az időszakban.

Más források szerint, Geist (I.) Gyula 1903-ban bekövetkezett halála után felesége, özv. Geist Gyuláné (született: Jálics Mária Lujza) a csáki kastély kertben kápolnát és családi kriptát építtetett férje emlékére.

Kondoros-Csáki írt levelében a következőt írja:

„...felejthetetlen férjem emlékére a csáki birtokon sírkápolnát építtettem, melynek alsó boltzata temetkezési helyül van berendezve ahová családom Istenben kimúlt tagjai lesznek örök nyugalomba helyezve, elsőnek boldogult drága férjem hamvait helyezem el a sírboltban... óhajom, hogy a kápolna nyilvános jelleggel legyen felruházva. Abban az én és majdan családom óhajára évenként többször is szent misét szolgáltatassanak kötelezem magam, hogy még Isten éltet a kápolnát fenntartom s annak külső és belső szükségleteiről gondoskodom.”¹³

Arra, hogy Ybl Miklós tervezte az épületet, nincs írásos bizonyíték, terv, illetve az építész 1891-ben elhunyt. Az viszont köztudott, hogy a Geist családnak épített már korábban, mint feljebb olvasható. A jelen kápolnát, Ganz Mauzóleumának testvéreként emlegetik, mely szintén a neves építész nevét támasztja alá, illetve bárki megnézi, annak hasonlósága mellett nem lehet elmenni.

A kápolnával kapcsolatosan egy 1904-ben íródott cikk szerint felmerült Sturm Ferenc műépítész neve is, aki a budapesti Szent István templom művezetője volt. A Lipóttemplom építésével kapcsolatban, néhai Ybl Miklós tervei szerint Sturm Ferencre bízták az építési ellenőri munkálatokat.¹⁴ Ebből következtethető, hogy Ybl neve a kápolnával kapcsolatban továbbra sem elvetendő, annak terveit folytathatta, munkálatait levezényelhette Sturm Ferenc, Ybl Miklós szellemiségében, az Ő tervei alapján. Főként azért is, mert több mint 20 éven keresztül volt Sturm, Ybl építésvezetője. Nála jobban a szellemiségét, aligha tudta volna bárki más átadni.

¹² dr. Ónody Magdolna: Petőfi Zoltán életéből, 1989.

¹³ Kalhammer Mátyásné: Kondoros temetői és a település szakrális építményei c. szakdolgozatából

¹⁴ Budapest fővárosi közgyűlési jegyzőkönyvei 1873-1949 /1891/ 102. oldal

https://library.hungaricana.hu/hu/view/BPSZKJ_1891/?query=sturm%20ferenc%20ybl%20mikl%C3%B3s&p

A „román stílusban épült” kápolna családi sírhelyül is szolgált volna az eredeti elgondolás szerint. Vinkler József nagyváradai püspök engedélyezte, de ennek feltételei voltak.

A kápolna egész területe alatt nem lehet sírbolt mert az oltár alatt nem lehet sírbolt. A sírok, az oltár lépcsőjéig nem érhetnek. A kápolna fenntartása az uradalom, illetve a család költsége kell, hogy legyen.

1904.09.23-án Spett Gyula gyomai plébános celebrálásával felavatták a kápolnát, mely eseményen Dunay Alajos békésszentandrásai, Szirmay L. Árpád, szarvasi és Bedák Mátyás kondorosi plébános segédkezett. Az ünnepélyes avatáson a Geist családon kívül nagy számban vett részt a rokonság is.

Az avatás után másnap, szeptember 24-én, Bedák Mátyás kondorosi plébános megáldja a kápolnát.

A nagyváradai püspök a kápolnát nyilvános kápolnának minősítette, istentisztelet tartására, valamint minden jogosítvánnyal felruházta, melyek a nyilvános kápolnákat az egyházi törvények szerint megilletik.

A kápolnát később, 1904.10.09-én ünnepélyesen megáldották, Spett Gyula, Szirmay L. Árpád szarvasi plébános, gróf Bolza Alfonz és Bedák Mátyás szentelték fel.

A római katolikus plébánia irattárában a sírboltkápolna oltárába elhelyezett oltárkő mérete: szélessége, hossza 38-38 cm, magassága 4,5 cm.

Az eklektikus stílusú, neoreneszánsz elemekkel díszített kápolna, földtöltésen helyezkedik el, lábzata profilozott táblákból épített kőanyag. Méretei: 5,75x 5,78x 7 m. A déli oldalán félköríves szentély csatlakozik, alacsonyabb tetőszerkezettel. Ereszmagassága: 4,72 m. A kápolnában épségben található az oltár, krisztus szoborral.

Északi homlokzaton, mely az épület főhomlokzata, architrávon nyugvó, többlépcsős keretézéssel süllyesztett tükrös timpanonnal lezárt, két kompozit korinthoszi oszlopra támaszkodik az előtető. Az architráv szimmetria tengelyében vakolatból mintázott „nyers” családi címer található. Egyes források szerint esetleg Battyhány címer lehet, ám ha a kápolna 1904-ben épült a Geist korszakban, így ez a feltételezés valószínűtlen.

Bejárati ajtaja kétszárnyú, befelé nyíló rendkívül mives asztalos munka, melynek szárnyainak felső kétharmadának függőleges középvonalában egy kör alakú „tükör” lett kialakítva, díszes rácsozattal.

Keleti és nyugati oldalán, egy-egy félköríves szemöldökzáródású oldalablak helyezkedik el.

Az épület déli oldalán helyezkedik el a sírbolt lejárata. Két azonos méretű és kinézetű fém ajtón vezet az út a sírokhoz.

A kápolna földem többirányú boltozott kupola, horganyzott acéllemez borítással. A kupola felett félgömböszerű tetőszerkezet készült, felső díszes dobbal, csúcsos lezárással, a csúcson pedig kovácsoltvas kereszttel.

„Geistné Őnagysága a kápolna felépítéséért főpásztori köszönetet kapott.” írja, a historia domus 1904-es bejegyzése.

A kápolna előtt az Alföldi Vadásztársulat Közhasznú Alapítvány emlékköveket helyeztetett el. 56 néhai vadászból, 14 nevéhez kapcsolódik eddig emlékkő:

- **báró Podmaniczky Frigyes** - 1824.06.20. (Pest) – 1907.10.19. (Budapest) - Országgyűlési képviselő, a fővárosi közmunkatanács alelnöke.
- **Dessewffy Emil** - 1814.02.24. (Eperjes) – 1866.01.28. (Pozsony) - Országgyűlési képviselő, 1855-1866. között a Magyar Tudományos Akadémia elnöke
- **báró Wenckheim Béla** - 1811.02.16. (Pest) – 1879.07.07. (Budapest) - 1875-ben - Magyarország miniszterelnöke
- **gróf Keglevich Béla** - 1833.03.10. (Buda) – 1896.11.13. (Budapest) 1866-75. között az Országos Erdészeti Egyesületnek első elnöke. 1886-ban Heves megye főispánja

- **báró Orczy Béla** - 1822.01.16. (Pest) – 1917.02.07. (Bécs) - több kormányban miniszter, majd 1895-1917. között országbíró
- **gróf Andrássy Aladár** - 1827.02.17. (Pest) – 1903.04.02. (Budapest) - Honvéd őrnagy - Gömör vármegye főispánja, főrendiházi tag
- **Tisza Lajos** - 1832.09.12. (Nagyvárad) – 1898.01.26. (Budapest) - 1879. és 1883. között - Szeged újjáépítésének királyi biztosa, majd miniszter
- **Tisza Kálmán** - 1830.12.16. (Nagyvárad) – 1902.03.23. (Budapest) - 1875. és 1890. között - Magyarország miniszterelnöke
- **Tomcsányi József** - 1807.03.26. (Békés) - 1876.05.04. (Budapest) - 1848-ban Arad, 1861-ben Csongrád, majd - 1867-1876. között - Békés vármegye főispánja
- **Szapáry Gyula** - 1832.11.01. (Pest) – 1905.01.20. (Abbázia) - 1890. és 1892. között Magyarország miniszterelnöke
- **báró Wenckheim László** - 1814.06.21. (Pest) – 1879.08.31. (Bad Gastein) - Nagybirtokos, lótenyésztő, az állami vízszabályozások kormánybiztosa, táblabíró
- **gróf Szapári László** - 1831.11.22. (Pest) – 1883.09.28. (Pozsony) - Császári és királyi kamarás, - lovassági tábornok, hadtest-parancsnok
- **báró Eötvös József** - 1813.09.03. (Buda) – 1871.02.02. (Pest) - Országgyűlési képviselő, 1866-1871. között a Magyar Tudományos Akadémia elnöke
- **Zichy Edmund** - 1811.07.09. (Pest) – 1894.01.27. (Bécs) - Császári és királyi kamarás, az 1873-as bécsi világiállítást biztosa

Bár Geist Gyulának emeltetett a kápolna, őt magát nem ide temették, de feltételezhetően a kriptában eltemetett egyetlen halott maga az építető, özv. Geist Gyuláné volt. A sírjele napjaikban nem található meg a kriptában. Budapesten a Fiumei úti sírkertben található a Jálics és a Geist család sírköve, hamvaikkal együtt, de azt nem tudjuk, hogy az özvegy is ide került-e?

A Geist család katolikus vallású volt, ezért Kondorosról járt ki a katolikus plébános szentmiséket tartani a kápolnába (Bedák Mátyás, Regős András, Petrovszky plébános úr), alkalmasszerűen még az 1990-es években is. Azóta is minden évben egy mise megtartatik június közepén a kápolnában. 2023-ban, június 16-án volt. Minden alkalommal Pünkösd utáni 3. héten tartják, ezért az időpontja nem állandó.

A TOP-1.2.1-16-BS1-2017-00003 kódszámú „Turizmusfejlesztés Békésszentandrás, Kondoros és Csabacsüd településeken” címen Kondoros Önkormányzata által benyújtott pályázatnak köszönhetően felújításra került a kápolna, melyet 2020. szeptember 19-én újraszenteltek.¹⁵

„116 év után újraszentelve régi fényében tündökölt a Jézus Szíve kápolna. Nagy örömmel és várakozással készültünk valamennyien a mai napra, melyen a Terület- és Településfejlesztési Operatív Programnak köszönhetően több mint 31 millió forintból kívülből megújult Batthyány-Geist Kastélypark, legszebb és legjobb állapotban megmaradt épületének, a Jézus Szíve kápolnának az átadását és újraszentelését ünnepeltük. E nemes eseményre szeretettel hívtuk és vártuk a Geist család leszármazottait és a kereszténység eszmeiségét képviselő szervezetek, közösségek képviselőit is, úgy mind a Magyar Máltai Lovagok Szövetsége delegációját, a Johannita Lovagrend delegációját valamint a Magyar Kastélyok és Kúriák egyesülete delegációját.”¹⁶

¹⁵ Videó az újraszentelésről: <https://www.youtube.com/watch?v=dhX5aytfB14&t=33s>

¹⁶ Részlet Ribárszki Péter, Kondoros város polgármesterének beszámolójából: <https://www.facebook.com/ribarszki.peter/posts/pfbid029K2un3wuz3fgqXR8hfayACAd6gWdyzhcurMM42BrEUYS8Qny47XBwvoUDTsmvAAI>

Az eseményen a köszöntők után, dr. Patay Géza, a Geist család leszármazottja mondott rövid köszöntőt, majd dr. Kiss Rigó László, a Szeged-Csanádi egyházmegye megyés püspöke szentelte fel az emlékhelyet.

Házmesteri/Gondnoki lakás

A kastélytól északra épült a házmesteri lak. A házmester felügyelte a gazdaasszonyt és a szakácsot. Az épület jelenleg romos.

Istállók

A versenyistállók, a kastélytól délre két épületből állt. 5x 12, azaz 120 ló befogadására alkalmas épületegyüttes volt, melyet időközben lebontottak.

Agárház, kopók szállása

1854-ben két falka és az Angliából hozott idomár részére ház épült. Az agaraknak külön hálószobájuk és ebédlőjük is volt. Az angol pej lovakon kívül híresek voltak még az uradalom angol agarai is.

Podmaniczky leírása szerint a környező erdőcske legsűrűbb részében volt a kopófalkák háza. Az épületet később lebontották. Az 1990. évi újra hasznosítási terv anyagában már nem állt az épület.

Cselédszállás

A kápolna mögötti épület a cselédszállás, 30 méterre helyezkedett el az istállótól. Egy cselédlakásban négy család lakott, akiknek egy közös konyhájuk volt. A főbejáraton belépve a konyhába érünk, onnan nyílt a négy családnak egy-egy ajtaja.

A cselédség az uradalmakban többségében nem változtatta munkahelyét, 20-25-évet is szolgáltak grófi birtokokon, különösen kedvelt majorság volt a Nagymajor, ahol a Geist időkben a jó munkaerő igencsak meg volt fizetve.

1973-ban a Termelőszövetkezeti időkben, a cselédlakot anyagraktárrá alakították.

1980-as években a Tájmuzeumot alakították ki belőle, Ladnyik Mihály az Egyesült TSZ elnöke és Gyöngyösi Pálné nőbizottság elnöknek köszönhetően.

Felújították, eredeti bútorokkal berendezve, múzeummá alakították, ám egy idő után az épület újra kiürült. Jelenleg romos állapotban van, de a központi konyha és az épületbeosztás még megtekinthető.

Emeletes magtár

A major nagymagtára az 1856-os térképen már látható, tehát előtte épült. Kialakítása nagyon modernnek számított. 2013-ban vásárolta meg Kondoros Város Önkormányzata, azzal a tervvel, hogy kastéllyal együtt felújítva, ezt az épületet is, akár csak a teljes területet visszaadhassák egyszer a kondorosiaknak, ide látogatóknak.

Napjainkban is áll az épület.

Kastélypark

A kastély körül eredetileg **25 ha** területű park volt. Jelenleg 4,5 ha, a többi magántulajdonban van.

A kastélykert lombos fái (23 faj):

Kocsányos tölgy; Nyugati ostorfa; Mezei juhar; Korai juhar; Zöld juhar; Fehér nyár; Kanadai nyár; Fekete dió; Kislevelű hárs; Bokrétafa; Pirosló vadgesztenye; Magas kőris; Fehér akác; Tövis nélküli korona akác; Japán akác; Szomorú japán akác; Osszázsnarancs; Ezüstfa; Szomorúfüz; Mezei szil; Bálványfa; Fehér eper; Fekete nyár.

Örökzöldjei (10 faj): Erdei fenyő; Lucfenyő; Fekete fenyő; Ezüst fenyő; Puszpáng; Nyugati tuja; Sárgalevelű tuja; Virginiai boróka; Vörös fenyő; Oszlopos tuja.

Cserjéi (9 faj): Vadrózsa; Szíriai mályvacserje; Közönséges fagyal; Hamvas gyöngy vessző; Közönséges orgona; Fekete bodza; Fehér jácmin; Nagyvirágú aranyvessző; Japán rózsza.

Podmaniczky Frigyes, Az alföldi vadászok tanyája című regényében, az emeletes középnagyságú „új schweizi modorban készült” nyájas épület körül sűrű növényzetű akácerdő, azon túl néhány rendesen művelt kert, és fákkal szegélyezett gazdasági épület volt található. „*A még e vidéken létező roppant terjedelmű ős gyepék friss zöldje, mintegy ugyanannyi nagyszerű smaragdszínű tavat varázsol a jól művelt lapály láthatárára, s e látvány legmélyebben fekvő díszítményét képezi.*”

A kellemes sétányon túl, mintegy az angolkert közepét képező futópálya a korabeli vadászok mulatóhelyeként is szolgált, hiszen itt egész nap új lovak érkeztek, indultak vagy próbálták, idomították őket.

A Batthyány időkben a vadászatoknak, vadászoknak megfelelően volt kialakítva, a Geist időkben a kor divatja szerint alakította ki és ültette be a kertet. Az államosítás után inkább csak ültettek növényeket, nem feltétlen tervszerűen parkosítottak, így tájidegen növények is bekerültek.

1944 után a helybeliek a vastagabb fákat és a gyümölcsöst kirabolták.

2003-ban sikerült Kondoros Város Önkormányzatának a kastély után, a parkot is megvásárolni (pontosabban a 4,5 hektáros részt).

2012. évben, a Borókaart Kft. tervei szerint elkészültek a park felújítási tervei.

2015-ben valósult meg 204 millió forintos kormányzati és uniós támogatás segítségével (KEOP-3.1.2/2F/09-11-2013-0048 – „Batthyány-Geist kastély történeti kertjének helyreállítása, értékeinek megőrzése Kondoroson” című pályázatnak köszönhetően) Kondoros Város Önkormányzata rendbe tetette, a 4,5 hektáros kastélykertet. 2015. tavaszán elkezdődtek az előmunkálatok, majd helyreállították a kastély történelmi kertjét, ennek része a keleti homlokzat előtti díszmedence, és a terepkutatás alapján feltárt történelmi úthálózat. Újra építették az utakat, és a tájidegen és későbbi telepítésekből származó fák, növényeket kivágták. Az idők során tönkrement filagóriát rekonstruáltak, valamint az idők során tönkrement keleti homlokzat előtti díszmedencét is helyreállították. Tanösvényt létesítettek, a kertet és élővilágát, a történelmi hétteret bemutató, vadászatot ismertető koncepció mentén. 2015. október 6-án, az Aradi Vértanúk tiszteletére rendezett megemlékezésen átadták a felújított területet.¹⁷

Az ősfákkal kapcsolatban legendás az a történet, miszerint a kivágásra ítélt elhalóban lévő ősfákat, különleges alakjuk miatt mégis megtartották, azt követő évre pedig újra hajtani kezdtek.

Batthyány-fa

A legenda szerint Magyarország első felelős miniszterelnöke, gróf Batthyány Lajos, többször meglátogatta Batthyány Lászlót, Csákon. Kivégzése előtt, 1848-ban pedig ültetett egy kocsányos tölgyet, melynek maradványait és a tragikus sorsú miniszterelnök emlékét ma is kegyelettel ápolják a kondorosiak. Minden évben a Batthyány-fa koszorúzásával emlékezik a város a tizenhárom aradi vértanúra.

2017-ben Batthyány-Schmidt Margit gondosan összeállított előterjesztésében kérte, hogy:

„2018-ban - választások után – első alkalommal, Magyarország akkori miniszterelnöke ültessen fát Csákon, a Batthyány-fa közelében, utána négy évente az éppen felelős miniszterelnök hagyományteremtő jelleggel, valamint a gondolatot nemzetközi szintre is emelve, ” valamint hogy „2022-ben Magyarországon megrendezendő Világkiállításon a

¹⁷ Kastélypark tünnepeles átadása: <https://www.youtube.com/watch?v=uyxsxHw9jU>

miniszterelnök cselekedje meg ugyanezt, hirdetve ezzel összefogásunkat a JÓÉRT, és a BÉKÉÉRT.”

Emlékkő

„Kondoroson, a 20. Békés Megyei Vadásznapon 2010. szeptember 4-én egy összefogás eredményeképpen emlékmű került felállításra. Itt fogalmazódott meg egy zarándokhely kialakításának a gondolata, melyet egy szélesebb társadalmi összefogással (vadászok és nem vadászok, határon innen és túl), egy alapítvány létrehozásával és a kastély környezetének, kápolnájának, parkjának a rendbe hozásával képzeltek el ennek felvetői.”¹⁸

2011-ben megalakult az Alföldi Vadásztársulat Közhasznú Alapítvány.

„Nemcsak Kondoros, hanem a honi és a határon túli vadásztársadalom, s minden magyar ember számára különös jelentőséggel bír az emlékmű, hiszen a történelmi Magyarország első vadásztársaságának emlékére állítottuk fel. A szabadságharc leverése után, a kiegyezés előtt itt tárgyalták meg titokban a főurak az ország dolgait.”¹⁹

Az emlékkő később átkerült a város központjába.

Emlékoszlop

2022. október 9-én, az aradi vértanúk tiszteletére rendezett megemlékezés az apróvadás vadászidény kezdetéhez és Petőfi Sándor születésének 200. évfordulójához is kapcsolódott. Fent olvasható, hogy a birtokon élt a nagy költő öccse, mintegy 22 éven keresztül, aki nem csak gazdatisztként jeleskedett, hanem meglehetősen jó agarász is volt. Az emlékoszlop felállítását az **Országos Agarász Egyesület** kezdeményezte Petőfi István emlékére.

Az eseményen beszédet mondott Ribárszki Péter, **Kondoros** polgármestere. Ezt követően Hrabovszki János, a Békés megyei Vadászkamara és Vadászszövetség elnöke jelképesen megnyitotta az apróvadás vadászidényt.

Petőfi István életét Tokár János ismertette, majd Keresztes János, az Országos Agarász Egyesület tiszteletbeli elnöke átadta a településnek a Petőfi-emlékoszlopot, **Szabó Lajos** alkotását.

Események

A Nagymajor, 1851. október 16-tól rendszeresen adott otthont az **alföldi vadászatoknak**, melyeknek köszönhetően országosan ismert helyszínné vált. A Vadász- és Verseny lap rendszerint megemlíti a Geist vendégszeretetet is, az ott rendezett és leközölt eseményekkel kapcsolatban. Tetten érhető más sajtóban is a csáki vadászat, mint például a „Vasárnapi Ujság” XXXII. évfolyam 48.számában, melyben **Tisza Kálmán** miniszterelnök jelentősebb állomásairól írnak. A lapban Pálik Béla festménye is szerepel, mely a csáki vadászatok egyik 50-es évekbeli pillanatát jeleníti meg, és amely „Az országos Szabadelvű Párt által Tisza Kálmán miniszterelnöknek átnyújtott díszalbumból” volt való. Az újságban említést is tesznek arról, hogy Tisza Kálmán „részt vett, mint ifjú sportsman a híres csáki vadászatokban, a hol - vadászatok örve alatt - politikai dolgokat főztek, s akcióra készültek.”²⁰

Az 1850-es évek második felében határozott elképzeléssé vált a nemzeti országos agárverseny gondolata, melyet Csákon terveztek megtartani. 1860-ban a Csáki Vadászegylet br. Wenkheim Béla és László indítványra „**nemzeti országos agárverseny**”-t rendezett. A verseny szervezésével kapcsolatban meg kell említeni br. Podmaniczky Frigyes is, aki teljes

¹⁸ <https://alfoldslow.hu/alfoldi-vadasztarsulat-kozhasznu-alapitvany-mult-jelen-es-jovo/>

¹⁹ Dankó Béla nyilatkozata - https://hir6.hu/cikk/46035/100905_tortenelmi_vadasznap_kondoroson

²⁰ Vasárnapi Ujság, XXXII. évfolyam, 48. szám, Budapest, 1885. november 29.

vállszélességgel ált az ügy mellett, és aki a források szerint igencsak kivette a részét a szervezésből is. Ez a verseny a későbbi Országos Agár versenyek jogelődje volt.

A Nagymajor, a korábbi években helyszíne volt családi napoknak, majálisoknak, juniálisoknak, évek óta helyszíne a tizenhárom aradi vértanú tiszteletére rendezett megemlékezésnek is.

2017-ben a Geist család élő tagjaival tartottak találkozót a kastélykertben. Ekkor hazalátogattak a Kanadában élő Theresa Geist és családja, illetve a magyarországi leszármazottak is. Geist Mária Lujza unokája, Geist Gyula dédunokája, dr. Patay Géza, azóta is volt látogatója a kastélykerti eseményeknek.

A felújított kastélykert már sajnos nem olyan, mint 2015-ben volt, ellenben városi rendezvénynek is otthont adott rendszeresen. Az Aradi Vértanúk Tiszteletére Rendezett Megemlékezés, és Apróvadás Vadászidény Nyitó Hagyományőrző Rendezvényre a kondorosi érdeklődő családokon túl, az Országos Agarászegyesület, a kondorosi Széchenyi István Lótenyésztési Egyesület is törzsvendége és résztvevője volt az eseménynek. A megemlékezésen a városvezetés mellett a Békés Vármegyei Vadászkamara vezetősége is rendszeresen képviseltette magát.

A rendezvényen rendszerint megemlékeznek a város az elesett tizenhárom aradi vértanúról, ezt követően a Batthyány fa megkoszorúzása következik. 2022-ben az újonnan felavatott emlékoszlopot is megkoszorúzták. Az ünnepi pillanatokat egy kötetlen családi nap követi, melyen a Kondorosi Csárda ebéddel látja vendégül a meghívottakat, jelenlévőket, a délután folyamán pedig az alföldi vadászathoz kapcsolódó solymász, agarász, kopó és lovasbemutató volt megtekinthető. Az Alföldi Vadásztársulat Közhasznú Alapítvány ezen a napon vadászkiállítást tart a földszinten épségben maradt teremben, 2015 óta minden évben.

6. Indoklás a megyei értéktárba történő felvétel mellett:

A Batthyány-Geist kastély, a körülötte közvetlenül meglévő építmények és a park, műemléki védelem alatt állnak.

Nagy esély van arra, hogy a kor egyik legnagyobb építésének, Ybl Miklósnak tervei alapján épült a kastély és a Jézus Szíve kápolna is, mely természetesen nyomatékot ad annak, hogy milyen nagy építészeti örökség lapul a kondorosi pusztán.

A csákói kastély a magyarországi vadásztársaságok bölcsőjévé és fogalommá vált. Dankó Béla, országgyűlési képviselő gondolatai szerint: „A környékbeli vadászok büszkék arra, hogy az ország első bejegyzett vadásztársulata itt alakult, ezen a helyen.”

Gróf Batthyány Lajos, Magyarország első felelős miniszterelnöke mára porrá lett, ám a fa, mit ültetett, még ha csak torzójában is, de még mindig áll, jelképezve az **életet**, a **gyökereket** és a **stabilitást**. Így válik a **Batthyány-fa**, a fa „legendája” kapoccsá a múlt a jelen és a jövő között, akárcsak a Nagymajor egésze.

Olyan nagy nevek fordultak meg a birtokon, mint gróf Almásy Dénes, gróf Andrássy Aladár, gróf Batthyány László, gróf Bethlen József, Eszterházy Ferenc, báró Eötvös József, gróf Festetics Géza, Tisza Lajos, Tisza Kálmán, báró Orczy Béla, gróf Wenckheim Antal, báró Podmaniczky Frigyes.

Hesp Róbert, a legendás Kincsem későbbi trénera, a szabadságharc bukása után, a Kondoros melletti Csákópusztára ment, ahol falkavadászattal foglalkozott.

A nagycsákói uradalom a források tanulsága szerint a XIX. század harmadik negyedében fontos részévé vált a hazai közéletnek, állomása a gazdasági megújulásnak, otthona és élettere a Petőfi család egyes tagjainak. **Szerepet vállalt a politika-, a gazdaság- és az irodalomtörténetünkben. Elmondható, hogy nem csak kondoros számára, hanem vármegyei szinten is jelentős helyszín.** Múltját tekintve a Wenckheim kastély és a Csákói kastély volt olyan központi hely a vármegyében, ahol élet, állandó vendégeskedés volt, szellemi és szórakozási központ volt egyszerre.

A kastély romos állapota ellenére is vonzza a turistákat, számtalan kerékpáros, kastélykedvelő fordul meg a Nagymajorban. A felújított kastélykert már sajnos nem olyan, mint 2015-ben volt, ellenben városi rendezvénynek is otthont adott rendszeresen. Az Aradi Vértanúk Tiszteletére Rendezett Megemlékezés, és Apróvadás Vadászikény Nyitó Hagyományőrző Rendezvényen a kondorosi érdeklődő családokon túl, olyan törzsvendégek jelennek meg, mint az Országos Agarászegyesület, a Széchenyi István Lótenyésztési Egyesület, a Békés Megyei Vadászakamara vezetősége, Kondoros Város előljárói, több esetben a Geist család leszármazottai, más egykori nemes családok sarjai.

A kápolna felújításának kapcsán, annak újrászenteselési ünnepségén Ribárszki Péter polgármester úr elmondta, hogy „a közös erőfeszítések nyomán megszülető eredmény a legszebb siker a világon, mely összeköt embereket, korszakokat, munkát és célt.” A kápolna nem csak építésének idején töltött be fontos szerepet, hanem a jelenben is, és nem csak az építetőknek, hanem a mai kor emberének is, hiszen a mai napig évente megtartják az évszázada ígért nyilvános misét.

A rendezvényen rendszerint megemlékeznek a város az elesett tizenhárom aradi vértanúról, és Batthyány Lajos miniszterelnökről, ezt követően a Batthyány fa megkoszorúzása következik. 2022-ben a Petőfi István tiszteletére újonnan felavatott emlékoszlopot is megkoszorúzták. Az ünnepi pillanatokat egy kötetlen családi nap követi, melyen a legendás Kondorosi Csárda ebéddel látja vendégül a meghívottakat, jelenlévőket, a délután folyamán pedig az alföldi vadászathoz kapcsolódó solymász, agarász, lovasbemutató volt eddigiekben megtekinthető. Ilyenkor az ország minden szegletéről érkeznek látogatók, akik évről évre szívesen többszáz

kilómétert utaznak azért, hogy itt lehessenek. Akárcsak abban az időben, amikor a vadászatok, agarászatok, kopászatok zajlottak ezen a területen. Ezeken a napokon a kastély összeköti a múltat, a jelennel, az ide látogatók kóstolhatnak az épület fénykorának hangulatából.

A kilátogatók magukba szívhatják a kor szellemét, szellemiségét. Ebben segít, a Békés Megyei Könyvtár új helyismereti szolgáltatása is, mely a Petőfi 200 emlékévhöz kapcsolódó programsorozatának része. Egy sétaalkalmazás és egy pecsétgyűjtő füzet, amelyek segítségével a költő Békés vármegyei útja ismerhető meg és járható végig. Ehhez a programhoz kapcsolódik Petőfi István révén Kondoros is, így kétségtelen, hogy az alkalmazást követők is rendszere látogatói a birtoknak.

Geoláda lelőhely is, mely a geocaching globális játék eleme, így az országban ezzel foglalkozó játékosok is rendszeresen felkeresik a kastélyt.

A Nagymajor otthont adott az ország első vadásztáruslatának, iskolának, közösségeknek, termelészövetkezeti irodának, hitéletnek, családoknak, vadászoknak, íróknak, cselédnek, nagyuraknak, báróknak, lovászoknak. Az, hogy települési értéké kell, hogy váljon, talán nem kétséges, de bízom benne, hogy, ez csak az első lépcsőfok és nem sokára, újra otthona lehet a közösségeknek, találkozásoknak ez a csodás hely, akárcsak a kápolna.

A várak, majd a kastélyok évszázadokon keresztül a magyar és az európai kultúra „fellegvárai” voltak, így a Batthyány-Geist Kastély a Jézus Szíve-kápolna és a környező épületek szintúgy. Dr. Kovács Zoltán, a Nemzetközi kommunikációért és kapcsolatokért felelős államtitkára, a Vadászati és Természeti Világkiállítás kormánybiztosa tolmácsolásában, a 2020-ban felújított kápolna újrászentelésekor, Orbán Viktor miniszterelnök a következőket üzentte: „a múlt értékeinek megbecsülése, megóvása nélkül egyetlen nemzetnek sem lehet sikeres jövője.” Majd saját gondolatai szerint folytatta: „Az itt látható kulturális örökség, emlékek megőrzése az utókor számára kötelességünk!”

Csákó a keresztény hit, a magyar függetlenség, a magyar vadászati kultúra szimbolikus helye, büszkeségünk, évszázados magyar építészeti örökség. Eszmei értéke felbecsülhetetlen.

A Nagymajor épületei igazi harcosok, dacolnak az idővel, időjárással, a vandálokkal, a tolvajokkal. Olyan épületegyüttes ez, ami sugározza az erőt, még romjaiban is feltöltődik a parkba látogató. A korábban említett értékeit megtartó és közvetítő épületek, melyek a Batthyány család majd a Geist család által is öregbítették Kondoros, Békés vármegye és az Alföld hírnevét is.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

A Békésvármegyei Régészeti és Mívelődéstörténelmi Társulat Évkönyve, Göndöcs Benedek: Geist Gáspár emlékezete, B.-Csabán, 1879

A Pallas nagy lexikona, 7. kötet: Fekbér-Greszt, 1894.

Báró Podmaniczky Frigyes: Az alföldi vadászok tanyája, 1906

Bugár Mészáros Károly: Kondoros: Geist-Csákó Kastély Hasznosítási tanulmányterve Art Trade 1990.

Csorvás Nagyközségi Tanács: Nagyközség a viharsarokból, fejezetek Csorvás rövid történetéből, Budapest, 1987.

Dobos Albert, Nagy Gergely, Schnider György: Kondoros „Batthyány-Geist Vadászkastély Kápolnája” építéstörténelmi kutatás, A homlokzati-, és tetőszerkezeti felületek felújításához, a homlokzati nyílászárók részleges restaurálásához, felújításához, az előlépcsők karbantartó jellegű felújításához, a közvetlen környezet vízszintes térburkolatainak felújításához szükséges

- örökségvédelmi hatósági engedély kérelemhez, 2018.
- dr. Ónody Magdolna: Petőfi Zoltán életéből, 1989
- Éble Gábor: A Harruckern és a Károli család, Budapest, 1895.
- Gyümölcsoltó Boldogasszony Plébánia: Historia domus, 41. oldal, Kondoros, 1904.
- Hankó József: Két évszázad a Wenkheim családdal, Gyula, 2000.
- Kalhammer Mátyásné: Kondoros temetői és a település szakrális építményei c. szakdolgozatából – Dérczy Ferenc Könyvtár és Közösségi Ház helytörténeti gyűjtemény
- Klucsik Árpád: a Batthyány-Geist Kastély, és a Nagymajor története, 2019.
- Klucsik Árpád: Helytörténet szakkör előadás, Bukovinszky Mihály Helytörténeti Műhely, 2010.
- Maczik Mihály emlékezetéből, beszélgetés az egykori Termelőszövetkezet elnökével, 2024.
- dr. Patay Géza: Emlékképek a Nemzeti Agarászat utolsó évszázadaiból, Budapest, 2021.
- Ribárszki Anna: Javaslat a kondorosi „Gyümölcsoltó Boldogasszony Római Katolikus Templom” Kondoros települési értéktárba történő felvételéhez. Kondoros, 2023.
- Vasárnapi Ujság, XXXII.évfolyam, 48. szám, Budapest, 1885. november 29.
- Veszprémi Szemle Várostörténeti Közhasznú Alapítvány: Veszprémi Szemle 2023/1. 25. évfolyam, 68. szám.
- A Dérczy Ferenc Könyvtár és Közösségi Ház helytörténeti gyűjteménye
- <https://uni-obuda.hu/ybl-miklos/>
- <https://ybl.bparchiv.hu/hu/temak/nemzeti-kaszino-epuletenek-atalakitasa-berendezese>
- <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/c-cs-74E9A/czigler-gyozo-7508C/>
- <https://lechnerkozpont.hu/cikk/170-eve-szuletett-czigler-gyozo>
- https://dunakanyarkult.blog.hu/2022/06/05/sturm_ferenc_es_lizkay
- [http://bekeswiki.bmk.hu/index.php/Batthy%C3%A1ny%E2%80%93Geist-kast%C3%A9ly_\(Kondoros\)](http://bekeswiki.bmk.hu/index.php/Batthy%C3%A1ny%E2%80%93Geist-kast%C3%A9ly_(Kondoros))
- [http://bekeswiki.bmk.hu/index.php/J%C3%A9zus_Sz%C3%ADvek%C3%A1polna_\(Kondoros\)](http://bekeswiki.bmk.hu/index.php/J%C3%A9zus_Sz%C3%ADvek%C3%A1polna_(Kondoros))
- <http://bekeswiki.bmk.hu/index.php/L%C3%B3r%C3%A9vas%C3%BAt>
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Hesp_R%C3%B3bert
- https://hir6.hu/cikk/46035/100905_tortenelmi_vadasznap_kondoroson
- https://korosvidek.blog.hu/2017/12/20/korosvideki_kastelyromok_nyomaban_455
- http://ribarszkipeter.hu/index.php?route=public/news&news_id=247&page=35
- http://ribarszkipeter.hu/index.php?route=public/gallery&gallery_id=71&page=3&limit=100

http://ribarszkipeter.hu/index.php?route=public/gallery&gallery_id=221&page=2&limit=100

http://ribarszkipeter.hu/index.php?route=public/gallery&gallery_id=239&page=2&limit=100

http://ribarszkipeter.hu/index.php?route=public/gallery&gallery_id=274&page=1&limit=100

http://ribarszkipeter.hu/index.php?route=public/gallery&gallery_id=334&page=1&limit=100

<https://www.facebook.com/ribarszki.peter/posts/pfbid029K2un3wuz3fgqXR8hfayACAd6gWdyzhcurMM42BrEUYS8Qny47XBwvoUDTsmtvAAI>

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Batthy%C3%A1ny%E2%80%93Geist-kast%C3%A9ly>

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/szlovakok/kondoros/kondoros_temetoj_2_resz/pages/008_szakralis_epitmenyek.htm

<https://alfoldslow.hu/alfoldi-vadasztarsulat-kozhasznu-alapitvany-mult-jelen-es-jovo/>

<https://bagyinszki.eu/archives/13619>

<https://amultemelei.hu/batthyany-geist-kastely-kondoros/>

<https://alfoldslow.hu/alfoldi-vadasztarsulat-kozhasznu-alapitvany-mult-jelen-es-jovo/>

[http://bekeswiki.bmk.hu/index.php/Pet%C5%91fi_Istv%C3%A1n-eml%C3%A9koszlop_\(Kondoros\)](http://bekeswiki.bmk.hu/index.php/Pet%C5%91fi_Istv%C3%A1n-eml%C3%A9koszlop_(Kondoros))

<http://bekeswiki.bmk.hu/index.php/L%C3%B3r%C3%A9vas%C3%BAt>

https://library.hungaricana.hu/hu/view/BPSZKJ_1891/?query=sturm%20ferencz%20ybl%20mikl%C3%B3s&pg=101&layout=s

https://elherdaltorokseg.blog.hu/2017/11/28/batthyany-geist_kastely_es_kapolna_kondoros

<https://www.dankobela.com/hirek-danko-bela/atadtak-kondoroson-a-felujitott-batthyany-geist-kastelyparkot>

<https://www.darabanth.com/de/fernauktion/395/kategorien~Ansichtskarten/Ungarn~1000005/1909-Csako-Kondoros-Batthyany-Geist-kastely-nyugati-deli-es-keleti-reszletefa~II2399076/>

<https://behir.hu/petofi-turafuzet-es-setalkalmazas-a-bekes-megyei-konyvtarban>

<https://kondoros-regi-epuletei8.webnode.hu/>

https://epa.oszk.hu/03000/03021/00029/pdf/EPA03021_veszpremi_szemle_2023_1.pdf

<https://kincsempark.hu/2023/10/13/a-vasarnapi-nevadok-geist-gaspar-es-rapp-csaba/>

www.ribarszkipeter.hu

www.arcanum.hu

www.hungaricana.hu

www.bekeswiki.hu

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III. MELLÉKLETEK

1. A megyei értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
 - **Videó gyűjtemény** – 5 videó
 - **Képdokumentáció** – 66 kép
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés *m*) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
 - **dr. Patay Géza**, mint a Geist család Magyarországon élő leszármazottjának támogatólevele
 - **Paluska Zoltán**, mint az Alföldi Vadásztársulat Közhasznú Alapítvány elnökének támogatólevele
 - **Bugár-Mészáros Károly**, mint Okl. építészmérnök, Pro Architectura díjas műemlékvédő építészettörténész támogatólevele
3. A javaslatban megadott adatok kezelésére, illetve a benyújtott teljes dokumentáció, - ideértve a csatolt dokumentumok, saját készítésű fényképek és filmek felhasználására is - vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat
 - **Kozsuch Kornél**, a Kondoros Települési Értéktár Bizottság elnökének hozzájáruló nyilatkozata
4. A nem saját készítésű dokumentumok szerepeltetése esetén az adott dokumentum tulajdonosának hozzájáruló nyilatkozata a szabad felhasználásról
 - **Rigler Ivett** a Dérczy Ferenc Könyvtár és Közösségi ház intézményvezetőjének nyilatkozata
5. A nemzeti érték felvételéről a 4. pontban megjelölt értéktárba felvevő döntés másolata
 - **21/2023 (XII.04) sz. KTÉB határozat**

Fotó- és audiovizuális dokumentáció

Tartalom

Videó gyűjtemény	3
1. Dajnoki Imre videója, kastély helyiségeinek bemutatása, elrendezkedés, kápolna előtti emlékkövek, kápolna, cselédszállás, intézői lak, tisztartói kúria, gondnoki lakás:.....	3
2. Petőfi István Általános Iskola és Gimnázium kisfilmje a Kastély történetéről:.....	3
3. Kastélypark ünnepélyes átadása (2015):	3
4. Jézus Szíve Kápolna újraszentelése (2020):	3
5. Téli drónfelvétel:.....	3
Képdokumentáció.....	4
1. kép Geistcsákó elhelyezkedése, benne a Batthyány-Geist Kastély pozíciója	4
2. kép Csákópuszta a III. katonai felmérés szerint	4
3. kép Nagymajor épületegyüttesének elhelyezkedése, a lebontott épületekkel együtt. 1990.	5
4. kép Nagymajori épületek elhelyezkedése, drónfelvétel napjainkban.....	5
5. kép Nagymajor tulajdonosai 1720-tól a privatizációig	6
6. kép gróf Batthyány László (1815-1881)	7
7. kép gróf Wenkheim Béla (1811-1879).....	7
8. kép Geist Gáspár (1817-1872)	8
9. kép Petőfi István (1825-1880).....	8
10. kép Geist Gyula I. (1855-1903).....	9
11. kép Geist Gyuláné Jálics Mária Lujza (1866-1941).....	9
12. kép Geist II. Gyula (1887-1963).....	10
13. kép Weckerle Sándorné, született Geist Mária Lujza (1886-1977).....	10
14. kép Ybl Miklós (1814-1891)	11
15. kép Czigler Győző (1850-1905)	11
16. kép Geist „Csákói” nemesi levélben foglalt családi címer	12
17. kép Geist család pohara a családi címerrel.....	12
18. kép Andrássy Manó: A csákói vadásztanya, falkavadászat, 1857	13
19. kép Csákói vadászat - "Vasárnapi ujság" - 1885. – Pálik Béla festménye	13
20. kép A csákói vadászlak	14
21. kép Kastély déli oldala az 1930-as években.....	15
22. kép Batthyány-Geist Vadászcastély déli oldala.....	15

23.	A Geist-ház a Calvin (Kálvin) téren a Kecskeméti utca és a Múzeum körút sarkán 1863-ban Ybl Miklós tervei alapján készült. Az épület a II. világháborúban bombatalálat érte, a megmaradt részeit 1948-ban lebontották.....	16
24.	kép Képeslap 1909-ből.....	17
25.	kép Svájci stílusú épületrész díszkúttal – Tisztartói kúria.....	17
26.	kép A svájci stílusú keleti épületrész, felújított díszkúttal – anno tisztartói kúria	17
27.	kép Drónfelvétel a kastélyról napjainkban a tisztartói kúria felől (keleti oldal) díszkút, gondnoki lakás jobbról.....	18
28.	kép Drónfelvétel a kastélyról napjainkban a tisztartói kúria felől (északi oldal) díszkút, gondnoki lakás jobbról.....	18
29.	kép Csákói falkavadászat – jobbról gyalog Geist Gyula	19
30.	kép Kastély előtt.....	19
31.	kép Csoportkép a parkban, várják Geist Gyulát, háttérben a Jézus Szíve-kápolna	19
32.	kép Hesp Robert a Batthyány-Geist kastély előtt agarakkal, háttérben a később lebontott istálló és agárház épületei is látszanak.....	20
33.	kép Hesp Róbertől készült kép másolata, dr. Patay Gézától Kondoros Város Önkormányzatának a Történelmi park ünnepélyes átadásán 2015.....	20
34.	kép Battyhány-Geist Kastély nyugati bejárat, vasoszlopos aláhajtóval 2015.....	21
35.	kép Kastély nyugati bejárat napjainkban.....	21
36.	kép Kastély földszinti „H” alakú alaprajza a leírásokkal 1990.....	22
37.	kép Kastély emeleti alaprajza, a terembeosztásokkal 1990.....	23
38.	kép Intézői lak/ Petőfi-lak és kert napjainkban – Forrás: Oláh Péter	24
39.	kép Intézői-lak/ Petőfi-lak bejárata napjainkban.....	24
40.	kép Jézus Szíve Kápolna felújítás előtt.....	25
41.	kép Ybl Miklós által tervezett Ganz Mauzóleum (Az 1868–1869-ben (más források szerint 1872-ben) zajló építési munkálatokat Hofhauser Lajos építőmester felügyelte.....	25
42.	kép Jézus Szíve Kápolna felújítás után, az újraszentelés napján	26
43.	kép Kápolna és kereszt ("1895" felirattal) a Jézus Szíve-kápolna újraszentelésének napján	26
44.	kép Kápolna oltára a Jézus szoborral	27
45.	kép Kápolna beltér 2015.....	27
46.	kép Jézus Szíve kápolna előtti emlékkövek.....	28
47.	kép báró Eötvös József, Tisza Kálmán, báró Podmaniczky Frigyes emlékköve a kápolna előtt....	28
48.	kép Gazdatatiszti lak	29
49.	kép Gazdatiszti lak 2023.....	29
50.	kép Csoportkép a cselédszállás előtt, kúttal.....	29
51.	kép Cselédszállás napjainkban	30
52.	kép Cselédszállás belülről - közös konyha	30

53.	kép Egyemeletes magtár, a cselédház irányából	31
54.	kép Emeletes magtár 2023.	31
55.	kép "Batthyány-fa" háttérben díszkút	32
56.	kép "Batthyány-fa" emléktáblája koszorúzás után	32
57.	kép Emlékkő az Alföldi Vadásztársulat alapítóinak nevével	33
58.	kép Emlékoszlop Petőfi István emlékére 2022.	33
59.	kép Díszlövés Petőfi István emlékoszlopa előtt 2022.	34
60.	kép Petőfi István „Piczi” nevű magyar agaráról mintázott szobor.....	34
61.	kép Geist család találkozáján - Geist emlékoszlop mellett (Varrodai tó partján).....	35
62.	kép Országos Agarászegyesület tagjai a kastély előtt 2020.....	35
63.	kép Vadászkiállítás térzene a díszkút mellett 2021.	36
64.	kép Magyar Elöltöltő Fegyveres Lövészek Szövetségének fegyverbemutatója 2022.....	36
65.	kép Alföldi Vadásztársulat Közhasznú Alapítvány vadászkiállítása a földszinti teremben 2022. ...	37
66.	Poroszlai Róbert Békés Megyei Vadász Kamara Vadász Kutya Szakbizottságának elnökének vadászkutya bemutatója 2022.....	37

Videó gyűjtemény

1. Dajnoki Imre videója, kastély helyiségeinek bemutatása, elrendezkedés, kápolna előtti emlékkövek, kápolna, cselédszállás, intézői lak, tisztartói kúria, gondnoki lakás:

<https://www.youtube.com/watch?v=fZ9nE-ljK1I>

2. Petőfi István Általános Iskola és Gimnázium kisfilmje a Kastély történetéről:

<https://www.youtube.com/watch?v=SnuvV8kwjUQ>

3. Kastélypark ünnepélyes átadása (2015):

<https://www.youtube.com/watch?v=uysxzHw9jU>

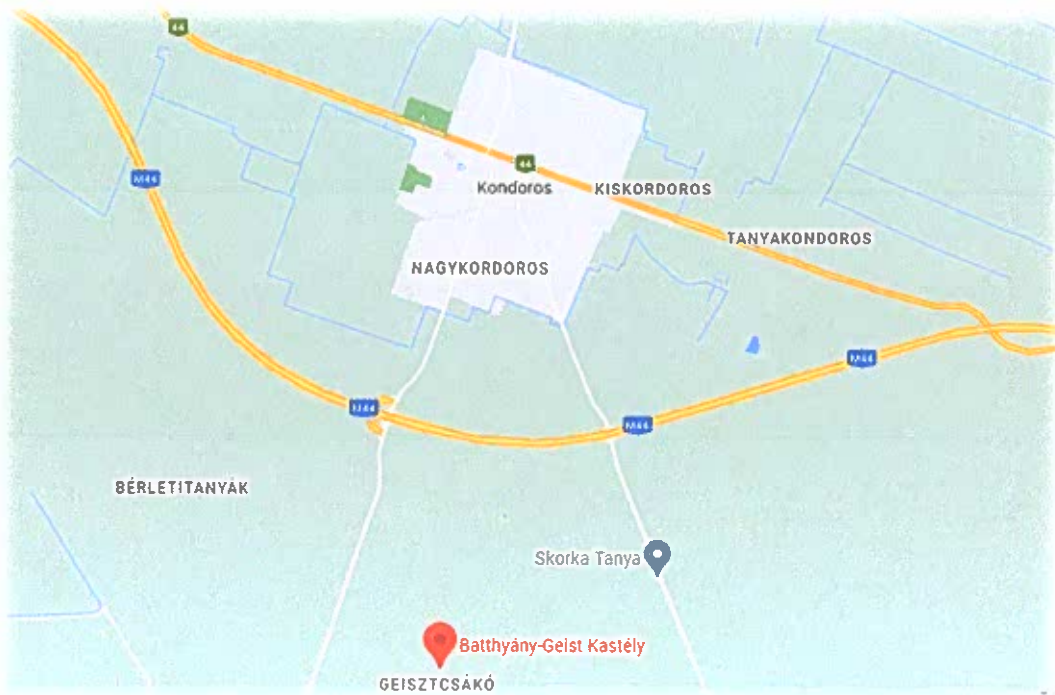
4. Jézus Szíve Kápolna újraszentelése (2020):

<https://www.youtube.com/watch?v=dhX5aytfBI4&t=33s>

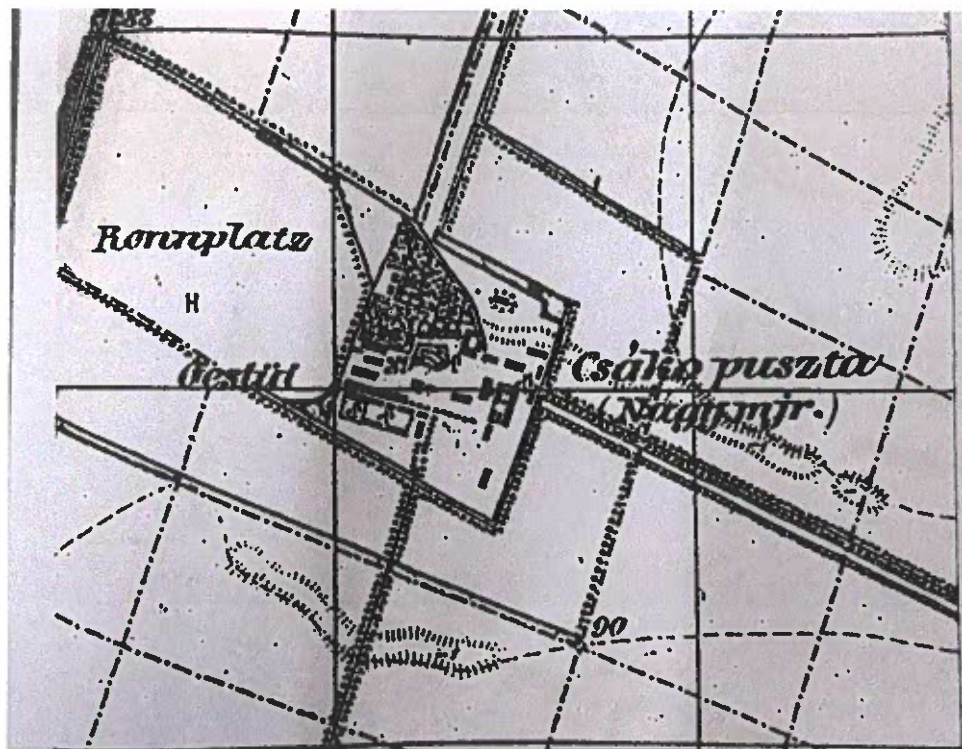
5. Téli drónfelvétel:

<https://www.youtube.com/watch?v=HGI-1K8oivl&t=14s>

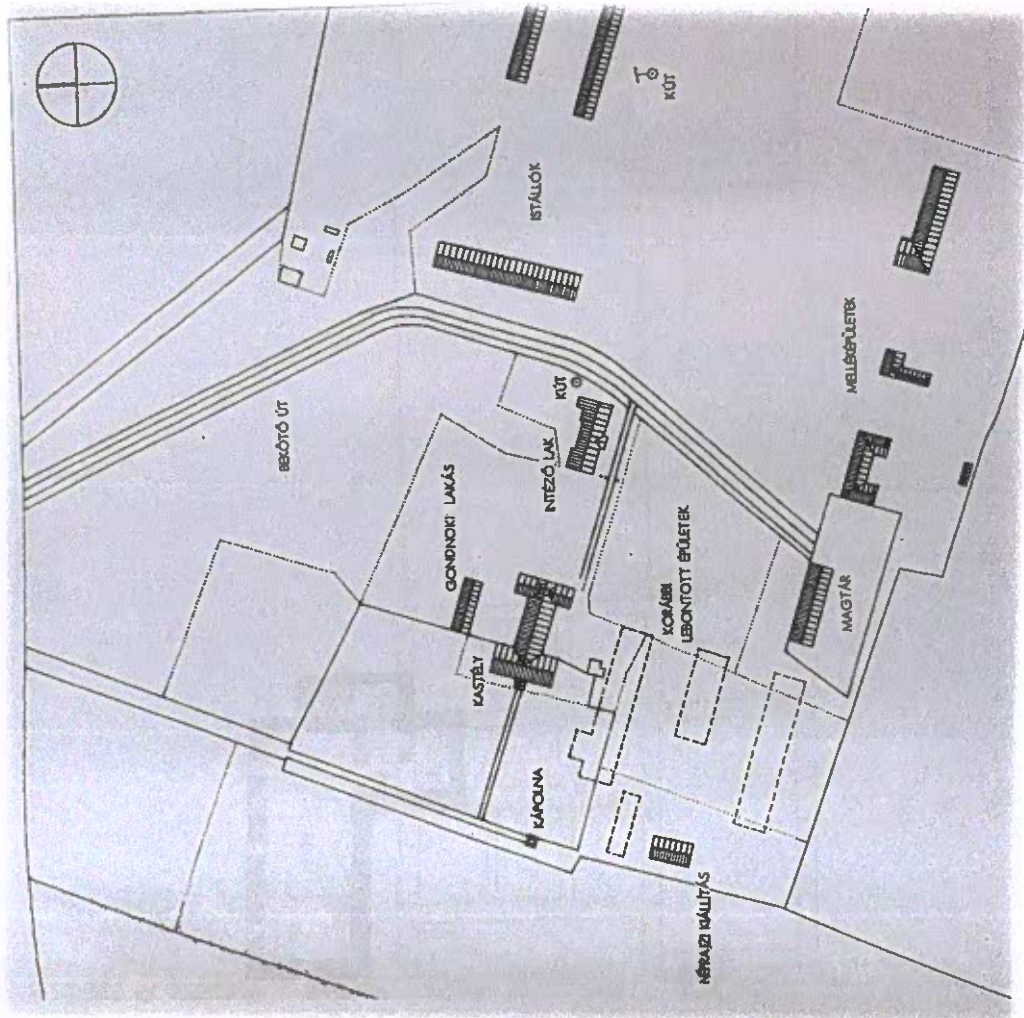
Képdokumentáció

1. kép Geisztcsákó elhelyezkedése, benne a Batthyány-Geist Kastély pozíciója

2. kép Csákópuszta a III. katonai felmérés szerint

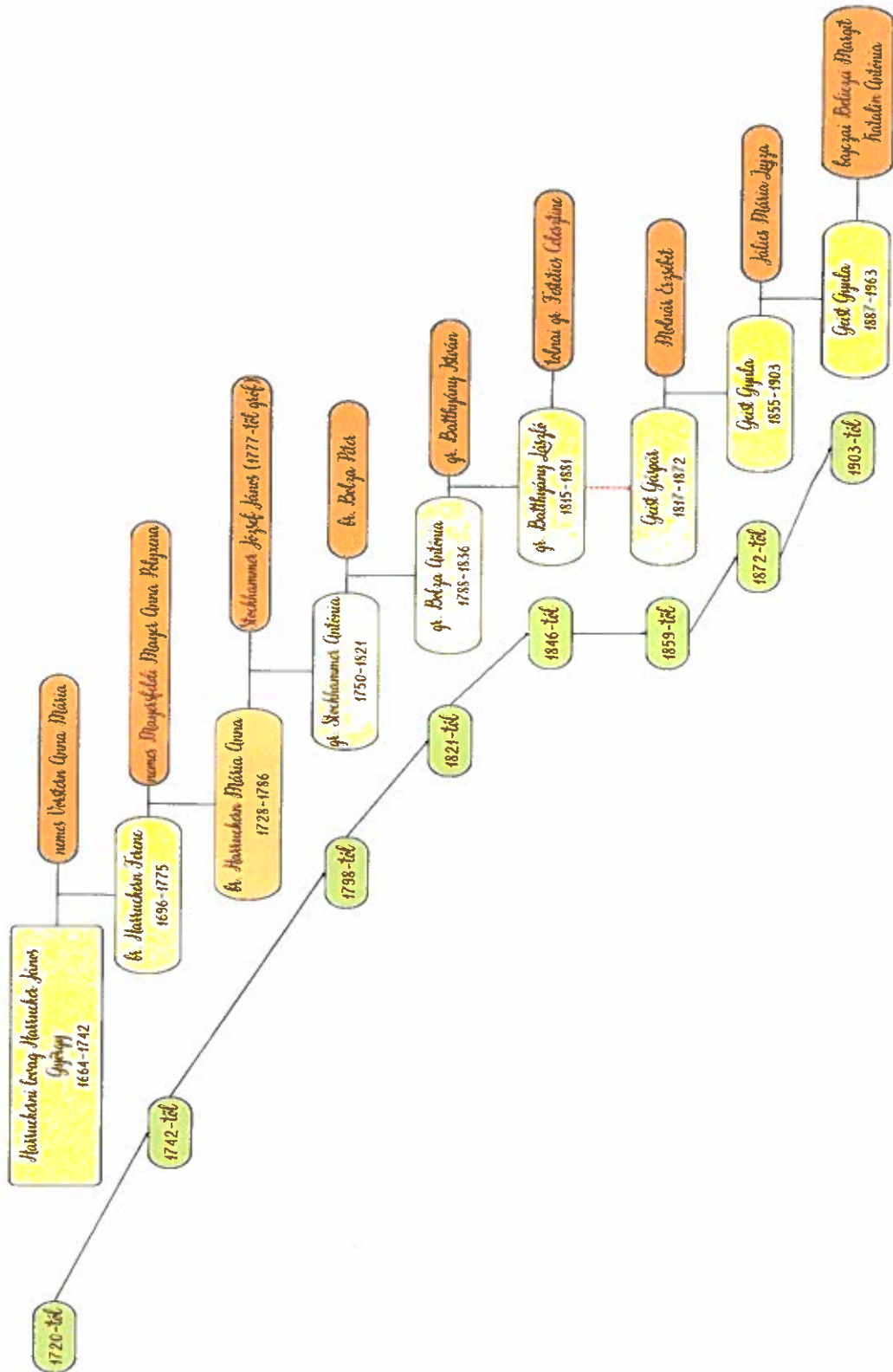

3. kép Nagymajor épületegyüttesének elhelyezkedése, a lebontott épületekkel együtt. 1990.

4. kép Nagymajori épületek elhelyezkedése, drónfelvétel napjainkban

Nagycsáki majorig tulajdonosai 1720-tól

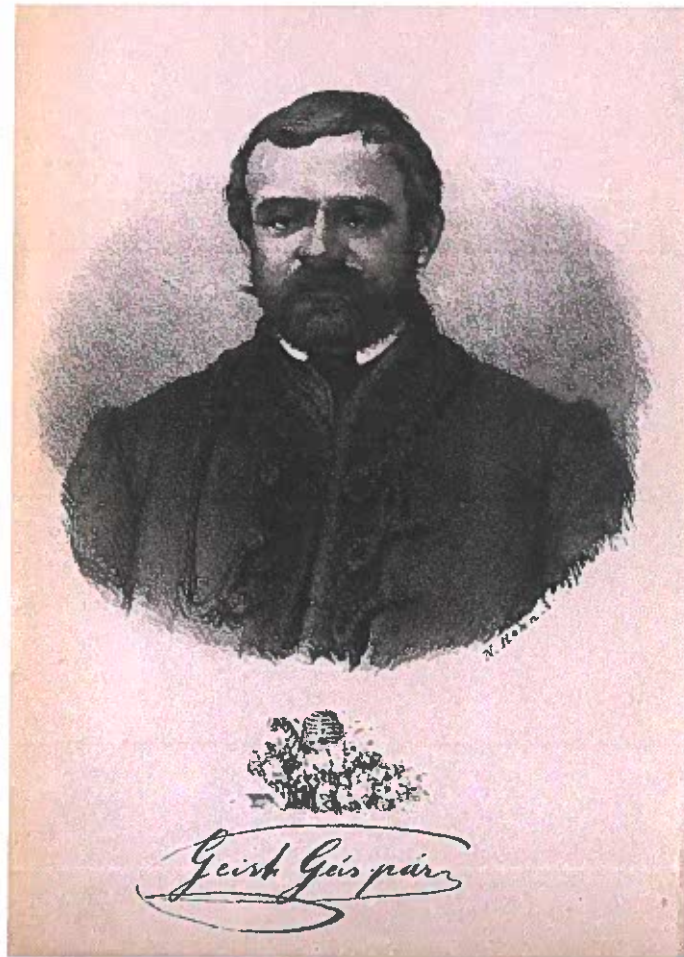
5. kép Nagymajor tulajdonosai 1720-tól a privatizációig

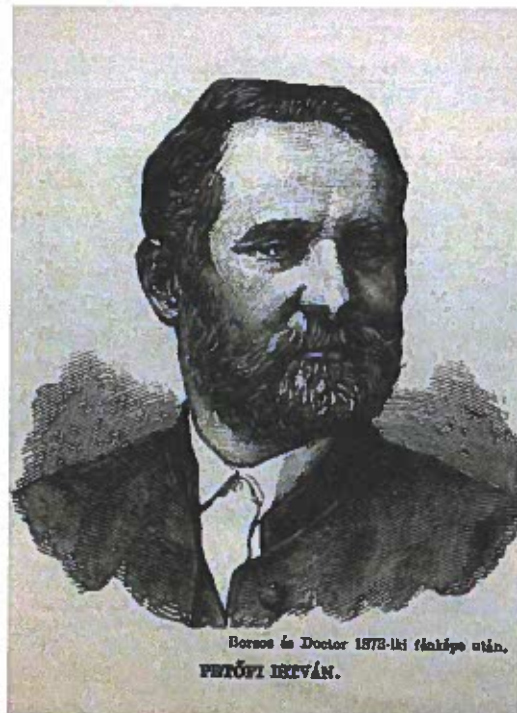
6. kép gróf Batthyány László (1815-1881)

7. kép gróf Wenkheim Béla (1811-1879)

8. kép Geist Gáspár (1817-1872)

9. kép Petőfi István (1825-1880)

10. kép Geist Gyula I. (1855-1903)

11. kép Geist Gyuláné Jálics Mária Lujza (1866-1941)

Forrás: Patay Géza

12. kép Geist II. Gyula (1887-1963)

Forrás: Patay Géza és Nagy Lajos

13. kép Weckerle Sándorné, született Geist Mária Lujza (1886-1977)

Forrás: Patay Géza

L

14. kép Ybl Miklós (1814-1891)

Forrás: Wikipédia

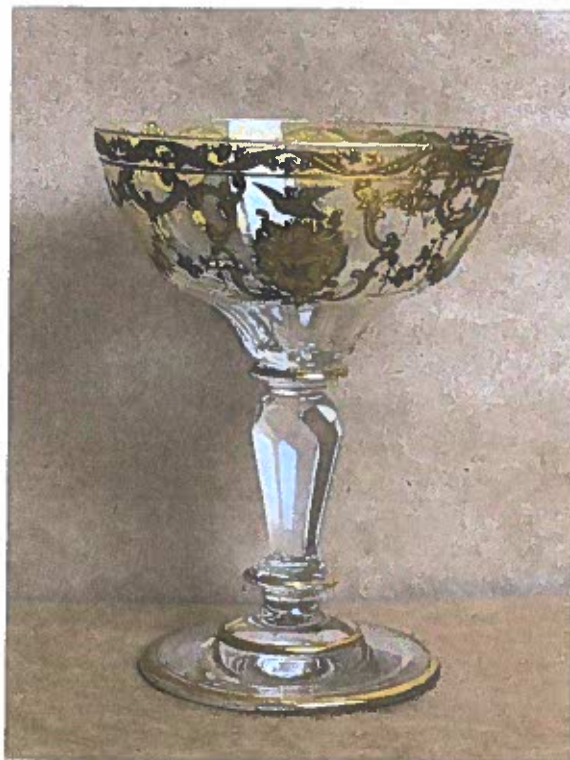

15. kép Czigler Győző (1850-1905)

Forrás: <https://lechnerkozpont.hu/cikk/170-eve-szuletett-czigler-gyozo>

16. kép Geist „Csákói” nemesi levélben foglalt családi címer
Forrás: Paluska Zoltán

17. kép Geist család pohara a családi címerrel
Forrás: Paluska Zoltán

18. kép Andrassy Manó: A csákói vadásztanya, falkavadászat, 1857
Képeslap, Enciklopédia Kiadó, Budapest. Fotó: Gottl Egon
Forrás: <https://mek.oszk.hu/01900/01903/html/index1708.html>

19. kép Csákói vadászat - "Vasárnapi ujság" - 1885. – Pálik Béla festménye

MÁSODIK RÉSZ.

(VEGYES TARTALOM.)

CSÁKÓ ÉS AZ ALFÖLDI VADÁSZAT.

Közi Szalbek György.

A csáki vadászok.

Csáki. a termékeny és szép Békésmegye pusztáinak egyike, azon hely, melynek leírását, mennyiben az az „Alföldi vadász-társaság” történetével kapcsolatban áll, e sorok föladataul tűztem ki. Csáki névét, csak néhány rövid évvel ezelőtt, a szép pusztáinak tulajdonosa, s Békésmegye lakói kivül igen kevesen ismerték honunkban: s jelenleg a nélkül mondhatom, hogy valaki ezen állításomért szerénytelenséggel vádolhatna, híressé vált, és talán alig találkozik olvasói között egy is, lakják az magyar hazánk bármely részében, a ki e nevet számtalan-

szor ne hallotta, vagy pedig talán maga is gyakran ne említette volna.

A közönség nagy része, az t. i. mely maga is kedveli a vadászatot s a férfias mulatságok minden nemét, — örömmel, egy másik pedig, mely vagy ferde nézetek vagy kisszerű szenvedélyesség által hagyta magát elrakittatni. unatkozva s talán ellenszenvvel hallja a Csáki fölötti beszélgetéseket; azonban bármint említették is az alföldi vadászok tanyája, annyi bizonyos, miszerint említették, sőt hogy hírneve van.

Csáki 1851 óta kezdett érdekessé válni, azóta hogy ott évenként 6—8 hétig 20—30 vadász tartózkodik, s hol ugyanannyi lovas száguldozva követi a szép rónán a derék farkakat, szóval: mióta ott az alföldi vadászat létezik.

20. kép A csáki vadászok

Forrás: Patay Géza: Emlékképek a Nemzeti Agrárszat utolsó évszázadaiból, Budapest, 2021. /Déliab képes naptár 1857-re

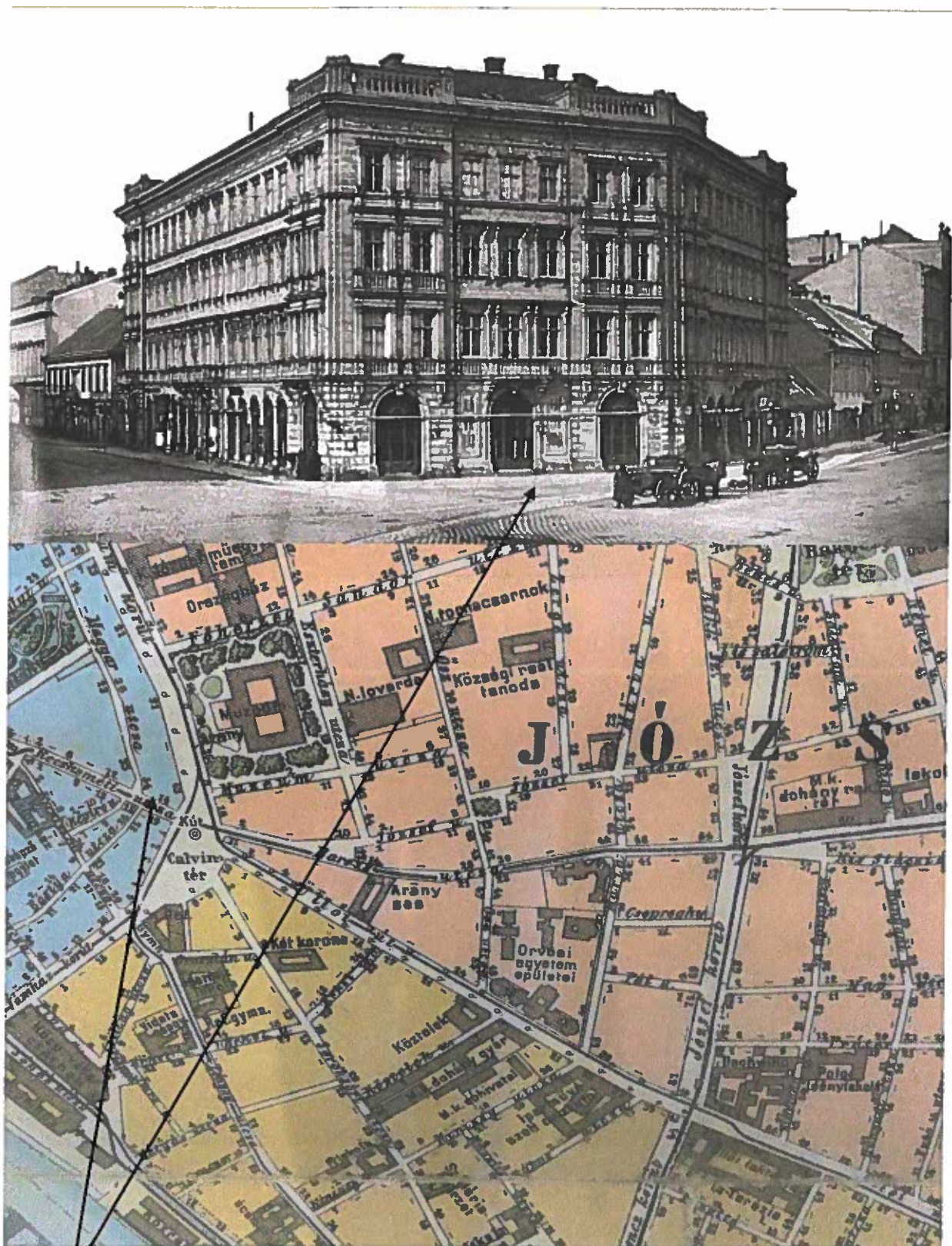

21. kép Kastély déli oldala az 1930-as években

Forrás: Paluska Zoltán

22. kép Batthyány-Geist Vadászkastély déli oldala

23. A Geist-ház a Calvin (Kálvin) téren a Kecskeméti utca és a Múzeum körút sarkán 1863-ban Ybl Miklós tervei alapján készült. Az épület a II. világháborúban bombatalálat érte, a megmaradt részeit 1948-ban lebontották.

27. kép Drónfelvétel a kastélyról napjainkban a tiszttartói kúria felől (keleti oldal) díszkút, gondnoki lakás jobbról

28. kép Drónfelvétel a kastélyról napjainkban a tiszttartói kúria felől (északi oldal) díszkút, gondnoki lakás jobbról

29. kép Csákói falkavadászat – jobbról gyalog Geist Gyula

30. kép Kastély előtt

31. kép Csoportkép a parkban, várják Geist Gyulát, háttérben a Jézus Szíve-kápolna

32. kép Hesp Robert a Batthyány-Geist kastély előtt agarakkal, háttérben a később lebontott istálló és agárház épületei is látszanak

33. kép Hesp Róbertről készült kép másolata, dr. Patay Gézától Kondoros Város Önkormányzatának a Történelmi park ünnepélyes átadásán 2015.

34. kép Battyhány-Geist Kastély nyugati bejárat, vasoszlopos aláhajtóval 2015.

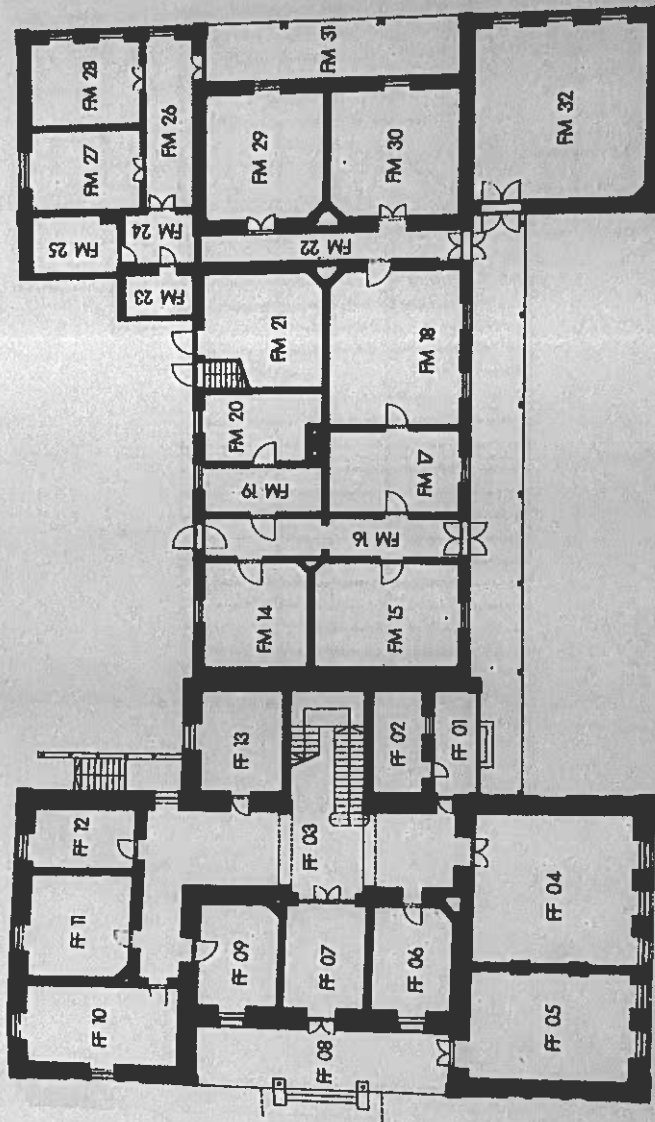

35. kép Kastély nyugati bejárat napjainkban

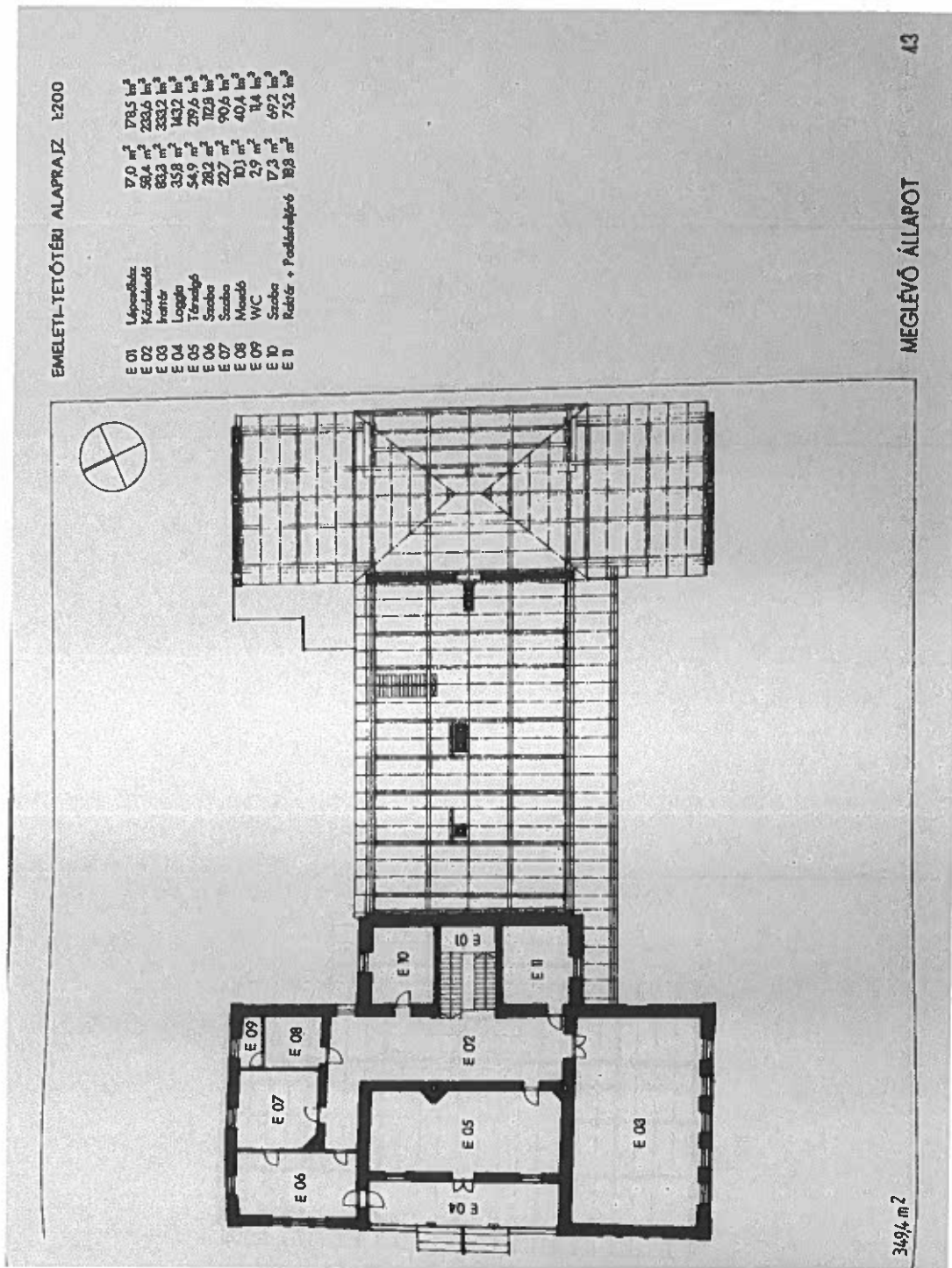
1:200

FŐLDSZINTI ALAPRAJZ

FF 01	Tornác	9,2 m ²	FM 14	Raktár	22,6 m ²
FF 02	Raktár	10,6 m ²	FM 15	Raktár	40,0 m ²
FF 03	Közelkedő	7,18 m ²	FM 16	Folyosó	20,5 m ²
FF 04	Iroda	44,8 m ²	FM 17	Iroda	21,5 m ²
FF 05	Iroda	35,0 m ²	FM 18	Iroda	39,6 m ²
FF 06	Iroda	16,3 m ²	FM 19	Közelkedő	11,4 m ²
FF 07	Előter	16,4 m ²	FM 20	Ötöző	15,5 m ²
FF 08	Fedett terasz	32,2 m ²	FM 21	Lozsikamra	27,0 m ²
FF 09	Iroda	16,7 m ²	FM 22	Folyosó	14,2 m ²
FF 10	Iroda	38,0 m ²	FM 23	Kamra	5,6 m ²
FF 11	Iroda	21,3 m ²	FM 24	Előter	7,4 m ²
FF 12	Raktár	12,5 m ²	FM 25	Konyha	10,7 m ²
FF 13	Wc-mosdó	7,5 m ²	FM 26	Előter	7,9 m ²
			FM 27	Étkező	17,4 m ²
			FM 28	Étkező	18,6 m ²
			FM 29	Irotár	28,6 m ²
			FM 30	Iroda	32,5 m ²
			FM 31	Tornác	30,1 m ²
			FM 32	Különbözőség	56,5 m ²
			FM 33	Tornác	65,0 m ²

36. kép Kastély földszinti „H” alakú alaprajza a leírásokkal 1990.

37. kép Kastély emeleti alaprajza, a terembeosztásokkal 1990.

38. kép Intézői lak/ Petőfi-lak és kert napjainkban – Forrás: Oláh Péter

39. kép Intézői-lak/ Petőfi-lak bejárata napjainkban

40. kép Jézus Szíve Kápolna felújítás előtt

41. kép Ybl Miklós által tervezett Ganz Mauzóleum (Az 1868–1869-ben (más források szerint 1872-ben) zajló építési munkálatokat Hofhauser Lajos építőmester felügyelte.

42. kép Jézus Szíve Kápolna felújítás után, az újrászentelés napján

43. kép Kápolna és kereszt ("1895" felirattal) a Jézus Szíve-kápolna újrászentelésének napján

44. kép Kápolna oltára a Jézus szoborral

45. kép Kápolna beltér 2015.

46. kép Jézus Szíve kápolna előtti emlékkövek

47. kép báró Eötvös József, Tisza Kálmán, báró Podmaniczky Frigyes emlékköve a kápolna előtt

48. kép Gazdatatiszti lak

49. kép Gazdatiszti lak 2023.

50. kép Csoportkép a cselédszállás előtt, kúttal

51. kép Cselédszállás napjainkban

52. kép Cselédszállás belülről - közös konyha

53. kép Egyemeletes magtár, a cselédház irányából

54. kép Emeletes magtár 2023.

55. kép "Batthyány-fa" háttérben díszkút

56. kép "Batthyány-fa" emléktáblája koszorúzás után

57. kép Emlékkő az Alföldi Vadásztársulat alapítóinak nevével

58. kép Emlékoszlop Petőfi István emlékére 2022.

59. kép Díszlövés Petőfi István emlékoszlopa előtt 2022.

60. kép Petőfi István „Piczi” nevű magyar agaráról mintázott szobor

**61. kép Geist család találkozásán - Geist emlékoszlop mellett (Varrodai tó partján)
Balról Szelekovszky László-fafaragó, mellette vendég hölgy, majd Patay Géza és neje, az oszlop jobb
oldalán Theresa Geist és férje, és Ribárszki Péter, Kondoros Város polgármestere**

62. kép Országos Agarászegyesület tagjai a kastély előtt 2020.

63. kép Vadászkürtös térzene a díszkút mellett 2021.

64. kép Magyar Elöltöltő Fegyveres Lövészek Szövetségének fegyverbemutatója 2022.

65. kép Alföldi Vadásztársulat Közhasznú Alapítvány vadászkiállítása a földszinti teremben 2022.

66. Poroszlai Róbert Békés Megyei Vadászkamara Vadászkutyás Szakbizottságának elnökének vadászkutya bemutatója 2022.

Dr. Patay Géza

2. sz. melléklet

TÁMOGATÓ LEVÉL

Alulírott dr. Patay Géza a Geist család leszármazottjaként támogatom a Kondoros Települési Értéktár azon javaslatát, hogy a „*A kondorosi Batthyány-Geist kastély, Jézus Szíve kápolna, a birtok kertje és épületegyüttese*” települési érték, felvételt nyerjen a Békés vármegyei Értéktárba.

Támogatásomat a következőkkel indokolom. A csáki kastély története egybeforrt a magyar nemzet történelmével. Az 1948-49-es szabadságharc, valamint az ezt követő passzív rezisztencia időszakában majdnem tíz éven át megrendezésre került, a hetekig elnyúló csáki vadászatok adtak lehetőséget arra, hogy az ország progresszív személyiségei eszmét cseréljenek a magyar nemzet jövője tekintetében. Ez volt az a mintegy évtizeden át működő szellemi műhely, ami meghatározó volt a későbbi magyar politikára. A teljesség igénye nélkül gondoljunk csak az akkoriban nagyhatású Batthányiakra, a 15 éven keresztül miniszterelnökként kormányzó Tisza Kálmánra, Tisza Lajosra, Podmaniczky Frigyesre és a Teleki, Károlyi, Jósika, Wencheim, Zichy, Tomcsányi, Andrássy, Bethlen, Almássy, Bolza, Döry, Csekonics, Dessewffy, Prónay, Lamberg, Szapáry, Jósika stb. családok tagjaira.

E nemzeti politikai műhely működésének kiemelkedő hatása mondhatni több mint fél évszázadon keresztül kihatott a magyar politikai gondolkodásra.

Más aspektusból megközelítve pedig a mintagazdálkodás egyik példaszerű helyszíne volt Csáki és ehhez kapcsolódva Kiscsákon a Geist család gazdálkodása, szociális érzékenysége. A csáki ménes a magyar mezőgazdaság, lótenyésztés egyik legismertebb bölcsőjévé vált az 1860-as évektől egészen a II. világháború lezárásáig. Mindenképpen említést érdemel a Csákon gazdálkodó Geist család egyház támogatási tevékenysége mind a kondorosi templom, mind pedig a csáki, a családi kápolna tekintetében.

Úgy gondolom, hogy Kondoros és Békés vármegye értékei között, kiemelkedő szerepet tölt be. Mindezeket figyelembe véve, kérem „*A kondorosi Batthyány-Geist kastély, Jézus Szíve kápolna, a birtok kertje és épületegyüttese*” Békés vármegyei értéktárba történő felvételét!

Tisztelettel

dr. Patay Géza

TÁMOGATÓ LEVÉL

Alulírott Paluska Zoltán az Alföldi Vadásztársulat Közhasznú Alapítvány kuratóriumi elnöke támogatom a Kondoros Települési Értéktár azon javaslatát, hogy a „**A kondorosi Batthyány-Geist kastély, Jézus Szíve kápolna, a birtok kertje és épületegyüttese**” települési érték, felvétele nyerjen a Békés Vármegyei Értéktárba.

Támogatásomat azzal indokolom, hogy bár nagyon sok szép kastély van a Kárpát-medencén belül, lerobbant állapotban talán még több, de olyan, melyhez ennyi történet, legenda, híres személy vagy építészeti különlegesség tartozna, nem sok!

Ha csak azt említjük, hogy a kiegyezés alapjai azokon a vadászatonk érlelődtek, melyeknek ezen ódon falak és a birtok adott otthont, akkor már érezzük, hogy ez egy Történelmi emlékhely. Ha hozzávesszük, hogy a közt a 84 vadász közt, akik az Alföldi Vadásztársulat tagjaként vagy vendégeként itt üzték a vadat, milyen neveket találunk, akkor méltán lehetünk büszkék Csákóra. De talán nem szerénytelenség, ha azt mondjuk, hogy Kincsem, a „csodaló” emléke sem festené oly színesre a dicső múltat, ha nem hozzák Csákóra Hesp Robert falkanagyot az első Angliából érkezett kutyákhoz.

E mellett az országban egyedüli építészeti emlék, a négy lakásos cselédház, vagy az Ybl munkásságával kapcsolatba hozott kápolna vagy kastély is arra sarkall minket, hogy emelt fővel tekintsünk Csákóra.

Úgy gondolom, hogy a Batthyány-Geist kastély Kondoros és Békés vármegye értékei között, kiemelkedő szerepet tölt be.

Mindezeket figyelembe véve, kérem „**A kondorosi Batthyány-Geist kastély, Jézus Szíve kápolna, a birtok kertje és épületegyüttese**” Békés Vármegyei Értéktárba történő felvételét!

Tisztelettel

Paluska Zoltán

kuratóriumi elnök

TÁMOGATÓ LEVÉL

Alulírott, **Bugár-Mészáros Károly** okl. építészmérnök, mint Békés és Csongrád megyék, 1977 és 1990 között műemléki felügyelője. Ezután, 1991/1992 –ben, a „hazai műemlékvédelem átszervezésével megbízott miniszteri biztos”. Majd a Műemlékek Állami Gondnoksága alapító igazgatója (1992-2000), amely intézmény a bezárt kastélyok, kastélymúzeumokká való fölfejlesztését végezte. Ezután 2000 és 2011 között, a Magyar Építészeti Múzeum igazgatója. 1988-tól mindmáig, a Budapesti Műszaki Egyetem, Építészmérnöki Kara, Műemléki Szakmérnöki Szakán, (ez az Egyetemen a 6. és a 7. évfolyama) „A történeti belső terek és társművészetek” című tantárgy, azaz a vár és kastélytudományok tanára.

Támogatom, a Kondorosi Dérczy Ferenc Könyvtár és Közösségi Ház azon javaslatát, hogy **„A Battyhány-Geist kastély, Jézus Szíve-kápolna, a birtok kertje és épületegyüttese” felvételt nyerjen a Békés Vármegyei Értéktárba.** Támogatásomat azzal indokolom, hogy a geistcsákói épületegyüttest én nyilvánítottam védetté. A kastély, a kápolna, a park és major együttese különleges nemzeti kincs. Az ott történt országos összejöveteleken az országnagyok jelenléte, valamint Petőfi István és Zoltán ott tartózkodásának írott levelezései a helyszínt országos jelentőségűvé avatja.

Ybl Miklós a környéken, több helyen is dolgozott. Legkorábbi munkája, az 1830 körül épült, báró Wenckheim József, mezőberényi klasszicista kerek sírkápolna volt.

Az agrárépítészetben, Ybl munkája, szépen dokumentált, a közeli Nagymágocson lévő, gróf Károlyi uradalom által kiadott, a mintagazdaságot bemutató kötetben, amelyben a major épületeinek tervrajzain Ybl Miklós neve szerepel. Az 1860-ban megjelent kötet címe: „Jószágismertetés, Kiadja a Magyar Gazdasági egyesület, I. füzet. A mágócsi uradalom Csongrád Vármegyében, Pest, Nyomtatott Herz Jánosnál 1860-ban.” Az uradalom felügyelője akkor, Szendrey Ignác, Szendrey Júlia édesapja volt. A majorházak tervei romantikus stílusjegyeket mutatnak, a majorok intézői házain, még fennmaradtak, a svejci stílusú fából épült portikusok. A Kötetben szereplő Ybl épületek között, ma is áll, az 1853-ban épült számvizsgáló ház, a mai plébánia épület, és az 1856-ban épült nagymagtár, amelynek négy sarkában zabsiló torony van. Ez utóbbinak a párja Csabacsüdön maradt még fenn. A „Jószágismertetést” is bemutató tanulmányom:
Bugár-Mészáros Károly: „Romantikus építészet Békés és Csongrád megyében” címmel,

„A főtí templom és a romantika építészete” című könyvben jelent meg.
TERC Kiadó Budapest, 2007, (1149 Budapest, Pillangó park 9. telefon: 06 1 222-

1

2402)

A **geistcsákói épületegyüttes** eredeti állapotban való helyreállítása során, a park, és a kápolna után, fontos a kastély, a Petőfi István intézői laka, a négy lakrésztű személyzeti épület, az istállók és a magtár helyreállítása és a nagyközönség számára turisztikai célpontként való működtetése.

A környező **kultúrtájban** több kiskastéllyal, történeti majossal, és öreg csárdával alkothatnak lovas és kocsizó **körtúrázó együttest**. A „**Kultúrtáj Túra**” a **Kondorosi Csárdától** indulna ki, először **Gestcsákóra** érkezéneek. Utána, az Orosháza - Kiscsákó külterületén lévő, **Gáspártelken** látható, szgraffitós párkányú Geist vadászkastély lehet a második állomás. Ezt én nyilvánítottam védetté. Itt a major falusi házait és az agrárüzemet elkerülve, az országútról a kastélyhoz közvetlenül vezető földutat kell szilárd burkolattal ellátni, hogy a kedvezőtlen agrár-ipari látványokkal ne találkozzanak.

A szomszédos Csorvás külterületén, több, parkba ágyazott, Wenckheim kiskastély és történeti major árválkodik, amelyek **túraláncra fűzve** fokozottan élővé tehetők. Gáspártelektől Dél-Keletre találjuk a **Wenckheim Nagymajort**, amely mellett nagy Wenckheim kastélyparkban, bezárt, használaton kívüli, földszintes kiskastély bújik meg. A kastélypark melletti major, A + A KFT néven szerepel a műhold fotón.

Innen Dél, majd Dél - Nyugat felé haladva, eljutunk **Wenckheim Rudolf egykori majorja** megmaradt kis parkja és erdeje mellett, a szomszédos, ma is virágzó mezőgazdasággal működő, **másik Wenckheim Rudolf majorba**, ahol a W. Rudolf helyreállított kiskastélya és parkja mellett még tenispálya is van. Innen tovább Dél - Kelet irányba, egy fasor vezet **Wenckheim Géza egykori kettős majorjába**, ahol egy Ybl Miklósnak tulajdonított magtár őrződött meg. Annak közelében egy fészület jelöli Wenckheim Károly sírját.

A kettős majorból megmaradt egy kis erdő. Innen keletre haladva gyönyörű partokkal ékes, **Csorvási Forrás Tóhoz** érkezünk. Ezután tovább haladva keleti irányba, Csorvás északi határán, a város Észak-Keleti sarkában lévő, **Szötteskúriához**, ahol a Hudák Család Kéziszövő és Varró Műhelye működik.

Csorvástól északra, az egykori Aradra vezető út hajlatában, megtaláljuk a régi, romos, 250 éves, **Csorvási Csárdát**, amely már 1985-ben is lakatlan volt, és innen hozattam el egy barokk átlós mintázatú ajtót, a Kondorosi Csárda belső ajtóihoz mintának. Ez a csárda a légi fotón „**Permeczki Csárda romja**” néven szerepel. Ha a „**Kultúrtáj Tura**” idelátogat majd, érdemes lesz a Csorvási Csárdát is helyreállítani, és benne megvendégelni a túrázókat és minden Csorvásit is.

Haladjunk Délnek, a régi Aradra vezető út keleti oldalán, a Csorvás Alsó vasútállomás előtt, megtaláljuk a tanyagazdasággént tovább élő, régi „**Forisi Csárdát**”. Egyszer ebből is újra vendéglátóhely iener.

Innen Észak - Kelet felé indulva, a Kondoros - Békéscsaba országút felénél található, 250 éves, nagyméretű **Szentmiklósi Csárda** a cél. A Csárdát az elmúlt 50 évben **Fialának** nevezték. Ezt is én nyilvánítottam védetté. Oda a Csorvás -

Békéscsaba műúttal párhuzamos dűlőúton érdemes haladni, Telekgerendás végénél kell északnak fordulni, mert az az út, a Szentmiklósi Csárdához vezet. Ez a csárda ugyan olyan értékes, mint a Kondorosi Csárda, és most bezárva pusztul, cselekedni kell érte. A Csorvás, Fórisi Csárda – Szentmiklósi Csárda – Kondorosi Csárda útvonalon, a lovas és kocsizó Kultúrtáj Túrán, a fasorokkal szegélyezett utakon haladva, érintve a kis erdőablákat, tehető élvezetessé a kirándulás.

A pontszerű műemlék helyreállítás és működtetés sosem olyan eredményes, mintha túralánc részese lehet. Ezért javasoltam Békés Vármegye közepére, ezt a Kultúrtáj Túrát.

Mindezeket figyelembe véve, kérem „A Battyhány-Geist kastély, Jézus Szíve-kápolna, a birtok kertje és épületegyüttese” Békés Vármegyei Ertéktárba történő felvételét!

BUGÁR-MESZAROS KAROLY

Okl. építészmérnök
Pro Architectura díjas
műemlékvédő építészettörténész

HOZZÁJÁRULÓ NYILATKOZAT

Alulírott, Kozsuch Kornél a Kondoros Települési Értéktár Bizottság elnöke, hozzájárulok, hogy a benyújtott teljes dokumentációt a Békés Vármegyei Értéktár Bizottság felhasználja és nyilvánosságra hozza.

Kondoros, 2024. 01. 12.

Kozsuch Kornél

elnök

Kondoros Települési Értéktár Bizottság

HOZZÁJÁRULÓ NYILATKOZAT

Alulírott Rigler Ivett a Dérczy Ferenc Könyvtár és Közösségi Ház intézményvezetője hozzájárulok, hogy a Dérczy Ferenc Könyvtár és Közösségi Ház helytörténeti archívumában lévő dokumentumokat, valamint az általam készített és a Települési Értéktár Bizottság elé benyújtott dokumentumot a Kondorosi Települési Értéktár Bizottság felhasználja, és a Békés Vármegye Értéktár Bizottság nyilvánosságra hozza.

Kondoros, 2024. 01.12

KONDOROSI KÖZÖS ÖNKORMÁNYZATI HIVATAL
5553 Kondoros, Hősök tere 4-5.

Tel.: +36-66-589-300; Fax: +36-66-589-302; web: www.kondoros.hu; polhi@kondoros.hu

Tárgy: Jegyzőkönyvi kivonat

Ügyintéző: Fábri Mátyásné

Kivonat a Kondorosi Területi Értéktár Bizottságának
2023. december 04-án megtartott ülésének jegyzőkönyvéből:

21/2023.(XII.04.) sz. KTÉB. határozat

Kondorosi Települési Értéktár Bizottság javasolja "A kondorosi Batthyány-Geist kastély, Jézus Szíve kápolna, a birtok kertje és épületegyüttese", címmel felterjesztett érték felvételét a Kondorosi Települési Értéktárba, mint épített környezetet.

A Bizottság felkéri elnökét, hogy a döntés közzétételéről és a felterjesztő értesítéséről, valamint a Békés Megyei Értéktár Bizottság elnökének tájékoztatásáról gondoskodjék.

Határidő: értelem szerint

Felelős: Kozsuch Kornél a bizottság elnöke

Kozsuch Kornél sk.
elnök

A kivonat hiteles!

Kondoros, 2023. december 05.

Fábri Mátyásné
igazgatási előadó

